

ȘTEFAN-VODĂ CEL BERBANT

DRAMA ÎN PATRU ACTE

		ȘTEFAN VOVDA	
		MOGHILA, STURZA	
		STURZA	JOLDEA
		ALTEZ	
		MOTOC	
		LAPUȘEANU	
		BITA GREGUL	
		ALTEZ	
		DUTA	
		BRAT	
		HATMANUL MIRE	
		ROKANDIA, domnița	
		ALTEZ	
		CHIRAZA	
		PAUNA	
		JUPINEASA DESPINA	
		CECILIA	
		AVIGA	
		SORINA	
		O FATĂ	
		ELIANA	
		VILNA	
		GALIA	
		ALTEZ	
		MOGHILA	

Demnul lui...
 Frațe cu cel de astăzi demai atârgăreș.
 Cel ce dete fecul din a lui vointă,
 Și mergind cu țureli, a scobit credință,
 Datine, acume pasă s-a făcut lăș,
 Cine vede-i să-l ar fi crescut
 Că un fiu din Horez, demai meriță, demai mizeș,
 Are să s-arunce în acasă și creș.

De acum trecutul depărtat să fie!

Să lucrăm să avem țara de robii

PERSONELE

DRAȚA ÎN PĂTRU ACTE

ȘTEFAN-VODA

MOGHILA

STURZA

JOLDEA

MOȚOC

LAPUȘNEANU

BIȚA GRECUL, om al domnului

DUȚĂ

BRĂȚ

HATMANUL MIRE

ROXANDRA, domniță, sora domnului

CHIAȘNA

PAUNA

Jupineasa DESPINA VARTIC, muma Adinii

ADINA

SORINA

O FATA

ELENA

VILNA

DALA

Ostași

} căpitani ai domnului

} boieri

} soți de desfrînări ai domnului

} concubine ale domnului

} victimele desfrînării domnului

ACTUL I

SCENA I

(O sală la palatul domnesc.)

MOGHILA, STURZA CĂPITANUL

MOGHILA

(Intrind pe o ușă, pe cînd Sturza intră pe alta.)

Nu zăresc pe nimeni î.

STURZA

Daca nu mă-nșel

E Moghilă-acolo !

MOGHILA

Este tocmai el.

Din Constantinopol vin cu o solie...

Căpitane Sturza...

STURZA

Și ce știri dai mie

Din acele locuri ?

MOGHILA

Domnul Eliaș,

Frate cu cel de-astăzi domn atotgingaș,

Cel ce dete tronul din a lui voință,

Și mergînd cu turcii, a schimbat credință,

Datine, acuma pașă s-a făcut !...

Cine vreodată, vai ! ar fi crezut,

Că un fiu din Rareș, domn român, domn mare,

Are să s-arunce în această stare ?

STURZA

Florile adesea nasc din mărăcini
Și-ntre flori frumoase nasc ciulei și spini.
Ștefan domnul de-astăzi și acel din urmă,
Singe al lui Rareș, el ce astăzi curmă
Strălucita viță domnilor bătrini,
Insuși el inclină capul spre păgini.

MOGHILA

Știu... această faptă chiar mi-a fost solie..

STURZA

Îmi aduc aminte cu ce bucurie
Îl alese țara ! Tare s-a schimbat !
A căzut la pradă, cît a spăimîntat
Chiar pe turci ! Ucideri fără judecată ;
Siluiri nedemne de femei s-arată
Mai pe toată ziua.. Cinstea, viață,-averi,
Sunt de el lovite.. Trece în plăceri
Grosolane timpul, cînd sărmana țară
E îngenucheată astăzi ca să piară !

MOGHILA

Triste știri dai mie !...

STURZA

Dar vor rămînea

Între noi ?...

MOGHILA

Fii sigur, pe copila mea !
Dar ce fac boierii ? Ca domnia țării,
Au căzut ei încă pradă-a nepăsării ?
Îmi aduc aminte de un moș bătrîn
Ce-mi zicea odată : „Cînd un domn român
Se va da molatec la plăceri nebune
Cu femei, și țara dată-n moliciune
Va răbda rușinea, să știi lămurit
Că a morții mină neamul a lovit...”

STURZA

El avea dreptate ; iar ce nu știi încă
Este că în țară e mișcare-adîncă...
Mulți boieri fugiră către leși și toți
Acolo lucrează pentru țară... Poți
Să-nțelegi aceasta din a lor lipsire...
Căci bărbații țării, oameni de cinstire,
Au lăsat toți locul unor venetici...
Vornicul cel mare, ce-ai să vezi aici,
E dator toiăgul la a lui soție,
Tinără, frumoasă !...

MOGHILA

Triste știri dai mie !...

SCENA II

Cei dinainte, DOMNUL ȘTEFAN

DOMNUL

Ai venit, Moghilă ? Carte mi-ai adus ?

MOGHILA

(dîndu-i cartea)

Carte a te duce cu oștiri în sus. — O
În Ardeal, la luptă...

DOMNUL

Știu... dar nu grăbește...

Voi trimite altul... Căci dezgustul crește
Despre-această țară ! Voi ca să vă las,
Să mă trag din scaun... Nu a mai rămas
Gînduri pentru țara putredă și moartă.
Turcii-mi fac plăcere, voi să merg la Poartă
A mă face pașă, voi să mă turcesc...
Ca să am harehuri ! Nu știi cît iubesc
Felul lor de viață !... Dar făceți să vie
Lăpușneanu-aice.

(Ei ies.)

SCENA III

DOMNUL

(*singur*)

Încă-o bătălie...
Zău ! mă voi retrage și mă voi turci...
Tronul ostenește, cată-a-l părăsi.
Gîndul meu să-ntoarce la această fată
A lui Vartic care frate-meu odată
A ucis... Să caut planul cel mai bun,
La a mea voință ca să o supun.
Casa lor datoare, voi a li să vinde
Tot prin Biță Grecul, și-asfel a o prinde.

SCENA IV

DOMNUL, BIȚA GRECUL

DOMNUL

Tu ești, Biță ? Iadul te-a născut să fii !
Cînd gîndesc la tine, iată că tu vii !
Știi că-mi place fata lui Vartic, Adina ?
Lîngă alba-i față a pălit lumina !
D-astăzi pînă mine voi să fie-a mea,
Sau pe umeri capul nu-l vei mai avea !
Muma e datoare pe la turci cu sume,
Tu fă să le ceară... și-apoi o vom pune
A plăti îndată.

BIȚA GRECUL

Planul e dibaci !

DOMNUL

Mă-nțelegi atuncea ce ai tu să faci !

BIȚA

Muma la-nchisoare, fata o să vie
Pentru a sa mună să se roage ție...

DOMNUL

Cheamă creditorii astăzi chiar aici,
Le vorbește.. Biță, știi ce-o să le zici?
Cheamă și pe mumă...

BIȚA GRECUL

O, tu ești om mare!
Doamne!... mare-n faptă, mare-n cugetare.
(Iese.)

SCENA V

DOMNUL

(singur)

Iată om acesta! El e credincios.
Îl voi face vornic! E trebuincios.
Numai el va face țara fericită..
Dar spre a mă-ntoarce la a mea iubită,
Petru Lăpușneanu urâblă după ea,
Mi s-a zis că cere mîna ei să-i dea.
Lucrul merge bine căci îl voi trimete
În Ardeal cu oastea...

SCENA VI

DOMNUL, BIȚA, DOI TURCI

DOMNUL

(către turci)

Ce faci tu, Mehmete,
Tu, Selime?

MEHMET

Doamne, plîngeri aducem..
De la casa Vartic mulți bani noi avem.

DOMNUL

Să cheme văduva la mine!...

BIȚĂ

Am trimes să-o cheme... într-o clipă vine.

SCENA VII

Cei dinainte, *DESPINA*

DOMNUL

Văduva lui Vartic ! De ce nu plătești
Agilor aceia ce le datorești ?

DESPINA

Nu le sunt datoare : pentru-ntîia dată
Eu îi văz acuma !... și sunt prea mirată
Să auz aceasta !...

DOMNUL

(*către turcii*)

Ei bine ! Ce aveți a spune ?

MEHMET

Vorbele ei, doamne, nu sunt vorbe bune,
Ea își perde mintea !...

DESPINA

Nu v-am cunoscut
Pînă astăzi ; nu știu să vă fi văzut...

(*Către domn.*)

Doamne ! nu îi crede... Sunt niște tîlhari ;
Vor să mă înșele !...

DOMNUL

Tu zici vorbe tari,
Și înfrunți într-înșii Poarta, padișahul
Și pe mine însumi !...

(*Către Biță.*)

Cheamă pe vătăful
De aprozi.

(*Biță vorbește la ușă ; vătăful intră.*)

DOMNUL

(către vâtaful)

S-o închizi la beci !...

DESPINA

Doamne ! ce poruncă ! Vei dar să întreci
Pe Ilie-Vodă, printr-o tiranie
Ce nu are margini ?... Petre Rares, ție,
Acolo în ceruri, mă îndrept și spun,
Astor frați sălbateci n-ai fost tată bun !
Tu ai fost domn mare, iar ei n-au mărire !...

DOMNUL

(către seimeni)

Ce stați ?...

(Seimenii o tirăsc afară. Turcii ies.)

SCENA VIII

DOMNUL

(către Biță)

Dar Adina ?

BIȚA

I s-a dat de știre
Că e-nchisă muma, ca să vie-aci.
Dincolo în sală caută a fi.
(Se duc spre ușă.)

Nu ți-am spus că este ?...

(Îi face semn să intre.)

SCENA IX

Cei-dinainte, ADINA

DOMNUL

(la o parte)

O, cit e de dulce !

(Tare.)

Vin și spune mie ce aici te-duce.
A ruga pe domnul ? Cere ce vei vrea,
Fie însuși sceptru-mi, tu îl vei avea !
Și ți-o spun nainte...

ADINA

(cu rușine)

Vai ! nu viu a cere
Decît buna-mi maică ce închisă piere !
Nu știu ce greșală, doamne, a făcut..
Dar te rog cu lacrimi, fii bun, fii plăcut,
O trimete-acasă !...

DOMNUL

Va veni îndată.
Asfel te mîngîie, o, frumoasă fată !
Grijile sunt umbra tristii bătrîneți.
Ele sunt streine dulcii tinereți.

ADINA

Din copilărie dorurile rele
Încă turburată unda vieții mele.

DOMNUL

Știu, al tău părinte spun că fu tăiat,
Însuși d-al meu frate.. Eu l-am blăstemat !
Căci a pus pe frunte-ți urmă de durere,
Și în ochii-ți lacrimi ! Dulcea mîngîiere
Dorului urmează... ziua va veni
Ca să fii fericite..

(Biță iese.)

Și această zi
Va veni atuncea cînd vei vrea să vie..
Fericirea, dragă, să o ceri chiar ție..

ADINA

Nu pricep nimica..

DOMNUL

Nu e de mirat,
Căci la ce-ți voi spune, nu te-ai așteptat.
Dulcea mea Adina, de n-aș ști eu bine,
Că nu sunt în voia viselor dulci, line,
M-aș lăsa a crede că un vis născut
Ca un dulce zîmbet dintr-un gînd plăcut,
Vine de mă-mbată, și-asfel îmi aduce
Fața ta frumoasă, tînără și dulce !

ADINA

Vai ! ce frumusețe, doamne, ai văzut
La o biată fată ce s-a abătut
Sub adînci neazuri ?...

DOMNUL

Cerul nu străluce
Mai plăcut sub aburi, decît chipu-ți dulce.
O, ferice fată ! Frumusețea ta
N-a perdut nimica din lumina sa
În amărăciune... Dar eu voi a-ți zice
Cum aici în viață poți să fii ferice...
Ce ai crede oare cînd ți-aș spune eu
Ca să-mi fii tu doamnă, tu îngerul meu ?...

ADINA

(cu mirare și ambara)

De ce rizi de mine, doamne ! Niciodată
Nu voi crede-aceasta !...

DOMNUL

O, frumoasă fată !
Pentru ce ne-i crede ?

ADINA

Neam de domn nu sînt,
Și tu ești din Ștefan...

DOMNUL

O, nebun cuvînt !
Frumusețea este a cerului fiică,
Nobilă ca stea care să rădică
Pe a lumii față ! Nobilă dar ești,
Ești cea mai frumoasă ce-astăzi ne răpești.

ADINA

Cer dar iertăciune a nu da crezare
La aceste vorbe, zise de-ntîmplare...
Dar să fie spuse cu cuget curat,
Încă aș răspunde că mi-e gîndul dat...
Altuia...

DOMNUL

Altuia ? O, spune
Că n-ai zis aceste cuvîntări nebune !...
Altuia ? Și care, spune-mi ? Voi să știi...
Și îți jur că seara să nu-l afle viu !...

ADINA

Nu ai drept a-mi cere socoteală mie.
A ți-o da eu insumi, nu am datorie !

DOMNUL

Te iubesc !...

ADINA

Aceasta însuși de ar fi,
Nu mă crez datoare eu a te iubi.
Zău, mă mir de mine cum dau ascultare
Vorbelor acestea fără de urmare !...

DOMNUL

Te gîndește bine ceea ce tu faci,
Sufletul de trupu-mi să nu mi-l desfaci !
Căci știut să-ți fie, fără-a ta iubire,
Voi afla în moarte-mi dulcea mîntuire !
Te iubesc, Adina, de cînd te-am văzut !

Orbul ce găsește ochii ce-a pierdut,
Și privește încă strălucitul soare,
N-a simțit plăcere, vise răpitoare
Cum l-a ta vedere, dragă, am simțit !...
Vai ! eu pînă astăzi nu am viețuit ;
Viața mea d-acuma se va face dulce.

ADINA

Noaptea se revarsă... lasă a mă duce,
Preaînalte doamne, căci puțin gîndesc
La aceste vorbe care le numesc
Vorbe fără cale !... Unde-i buna-mi mumă ?
Ați închis-o, unde zace, vai ! pe humă,
În vro închisoare ?... E destul de rău !...
Frate-tău ucise pe bărbatul său :
Tu ucizi pe dînsa !... Între noi dar este
Un pîriu de sînge !... Nu-mi faci nici o veste
Despre a mea mumă ?

DOMNUL

Nu te turbura,
O să vie-acasă...
(Apropiîndu-se de Adina și luîndu-i mîna.)

La voința ta
Eu mă plec fericit cum un rob să-nchină
Sub un jug sub care a născut ! Ce plină
E de frumusețe fața-ți !... Sub ast lut
Suflet-unui înger dulce a putut
Să să-adăpostească !...

ADINA

(smulgîndu-se din brațe-i)

Doamne ! oh ! mă lasă !
Cu ideea bună să mă-ntorc acasă !...
Dă-mi pe a mea mumă !...

DOMNUL

Jur că ți-o voi da,
Dacă îmi vei spune că inima ta
O să se deschiză la a mea iubire !
Spune, spune mie, vis de fericire !...

(Domnul o stringe pe sînu-i. Adina se zbate să scape.)
Te voi face doamnă !... Vei tu tronul, zău ?
Îți voi da eu ție chiar sufletul meu !

ADINA

(cu supărare)

Nu mă simț ferice să mi-l dai tu mie,
Este plin de sînge !

DOMNUL

Asfel par eu ție,
O, frumoasă fată ?... Vai ! te amăgești !
El e plin de tine, dragă, și tu ești
Viața și iubirea !... Tu hulești pe tine
Căutînd a zice rele pentru mine.

(Va să o sărute.)

ADINA

(asprindu-se)

Ceea ce-ți zisesem, vei să dovedești !...

SCENA X

Cei dinainte, PETRU LAPUȘNEANU

LAPUȘNEANU

M-ai chemat la curte, doamne, ce dorești ?

DOMNUL

Am a-ți spune multe.

(Către Adina.)

Tu, copilă, pasă,
Pe bătrîna-ți mumă vei afla acasă.

SCENA XI

DOMNUL, PETRU LAPUȘNEANU

DOMNUL

Tu cunoști această fată, nu-i așa ?

LAPUȘNEANU

Prea puțin...

DOMNUL

Se roagă pentru maică-sa,
Care am închis-o pentru datorie,
Dar tu știi... un mijloc fata ca să vie
Să mă roage... însă eu îți mărturesc
Că ea e frumoasă și că o iubesc !
Știi că pînă astăzi nu a fost femeie
Care să nu-mi lase a inimii cheie,
Numai astă fată are tare gînd ;
Dar o voi supune poate în curînd.
Nu ai nici o teamă !

PETRU LAPUȘNEANU

(la o parte)

Vei plăti cu sînge
Astă cutezare !...

DOMNUL

Voi oștiri a strînge.
Am primit poruncă de la turci să plec
În Ardeal cu oaste...

PETRU LAPUȘNEANU

N-aș voi să trec
Fără de a-ți zice două vorbe bune
De această faptă ! Faptele străbune
Nu mai îți lumină, doamne, calea ta !...
De la Dragoș domnul la Măria ta,
Au domnit pe țară douăzeci mai bine
Domni toți mari, toți harnici, și stăpîni de sine,
Dar Bogdan și Ștefan, deși închinare
Țara către Poartă, însă ei păstrare
Sfînta neatîrnare ! Rareș, tatăl tău,
Însuși fuse mare și stăpîn al său.
Tu ești cel din urmă din această mare
Viță ce se stînge, vai ! prin închinare
Către turci... Cu tine oare-a trebuit

Astăzi să se curme neamul strălucit
Cu virtutea țării, cu a ei mărire,
Cu a ei mândrie?... Poarta-ți dă în știre
Că a ei voință este ca să pleci
În Ardeal cu oaste ! Și tu, te apleci?...
A căzut Moldova din a ei mărire ?
Putrezit-a oare singe și simțire
Să asculte astfel ? Sau că domnul ei,
Rob căzut, înfruntă pe străbunii sei ?
Tu nu te vei duce ! Pentru neatîrnare,
Poți schimba-n morminte țara ta cea mare ;
Însă tu n-ai dreptul ca să-o umilești !
Dacă-ți place jugul, mergi să te robești,
Singur ! Țara însă va să fie mare,
Va ca să rămîie în neatîrnare,
Și decît să rabde răul pe pămînt,
Ea mai bine schimbe fața în mormînt !

DOMNUL

(rîzînd cu mare plăcere)

Ha ! Ha ! Lăpușnene, ce copilărie
De îmi cînti de țară și de drepturi mie...
Ce-ai visat în noapte astfel să vorbești?...
(Luîndu-l de git cu brațul.)
Ceea ce zici, spune-mi, tu nu o gîndești?...
Am pierdut eu mîntea să mă-apuc de certe
Pentru niște vise sau idei deșerte ?
Și să-mi perz și timpul cel mai prețios
Cu acele fumuri fără de folos,
Cînd sunt domn și tînăr și-ale vieții oare
Cură împletite cu plăceri ușoare ?
Și cînd frumusețea în al meu păhar
Varsă al iubirei drag mîrgăritar ?
Ești nebun !... De luptă îmi vorbești tu mie ?
Luptă și învingeri am avut o mie,
Oh ! și ce învingeri grele ! Negreșit,
Ștefan niciodată nu a întîlnit,
Cînd învinse turcii, marea greutate
Ce-am avut în aste lupte delicate
Pînă astăzi încă cu atîți vrăjmași,
Plini de frumusețe, dulci și drăgălași... !

Lupta de la Baia n-are strălucire
Cît o să reverse tinăra iubire
A Adinii !... Mîne ea va fi a mea...
D-astăzi pînă mîne cît am a lucra,
Pentru izbîndire !...

LĂPUȘNEANU

Nu vei birui...

DOMNUL

Te prinzi tu cu mine că voi izbuti ?

LĂPUȘNEANU

Prin putere ? Silă ?

DOMNUL

Nu ! De voia bună !

LĂPUȘNEANU

Asfel fac prinsoare.

DOMNUL

Daca mîndra jună
Să va da de voie, eu nu voi pleca
În Ardeal ; dar dacă mie se va da,
Vei pleca în locu-mî cu a mea oștire,
Pe cînd eu voi trece timpul cu iubire
Lîngă ea !...

LĂPUȘNEANU

Să fie ! Dau al meu cuvînt !

(La o parte.)

Am a te trimite într-un trist mormînt !

SCENA XII

DOMNUL

(singur)

Iată încă unul ce nu-mî place mie !
Țara, drepturi, cinste, și cine mai știe
Ce mai zice !... Vise triste ce plutesc

Pe nebuni !... Aceia care eu iubesc
Sunt cei ce-mi arată fața lor voioasă,
Ce m-aștept la ușă la vreo frumoasă,
Într-o noapte lungă... cei ce să supun
Ca să-mi rîz de dînșii ; cei ce mie-mi spun
Cine mă bîrfește... Iar acei cu țara,
Cu a ei mărire, ce își strică vara,
Nu sunt buni să ducă nici chiar un răvaș
La o jupîneasă de aci din Iaș !
Dar m-am prins, pe mîne ea să fie-nvinsă..
Nu știi cum voi face ? Maica sa e prinsă ;
Fata singurică... Merge-voi la ea.
Timpul o să facă ceea ce va vrea.

SCENA XIII

DOMNUL, BIȚA

DOMNUL

Ce ești tu pe gînduri, mă, sărace Biță ?

BIȚA

Am văzut o mîndră și cu o guriță !...
Ea m-a pus pe gînduri...

DOMNUL

Măre, ce vorbești ?

BIȚA

Ochii ei ai zice flacăre cerești
Sau curată rouă care între soare
Și-ntre umbra nopții pare lucitoare,
Legănată dulce pe un tînăr crin.

DOMNUL

Spune-mi, cine este ?

BIȚA

Dar rotundu-i sîn !...

DOMNUL

Spune, zic !

BIȚA

Nevasta lui Moțoc cel mare,
Cel ce împotriva-ți strigă-atît de tare...
Eu mă mir, stăpîne, de răbdarea ta !
De îi lași să facă, te vor răsturna !...
Te lovesc, ai dreptul pentru apărare.
Nu-nțeleg această lungă nepăsare.

DOMNUL

Ce ? Moțoc mă ceartă ? Să mi-l cheme-aci !
(*Biță iese la ușă să dea ordin.*)

DOMNUL

Iată încă unul care-ar trebui
Mai scurtat cu capul ! El mă viclenește.
Nu-i așa, măi Biță ?...

BIȚA

(*la o parte*)

Ce se potrivește !

(*Tare.*)

Un alt domn, în locu-ți, n-ar fi suferit
Hula ce-ți aduce el neconținut
Prin vorbiri deșarte...

DOMNUL

Am avut răbdare ;
Dar acum e timpul a lovi p-oricare.

SCENA XIV

Cei dinainte, MOȚOC

DOMNUL

Vin Moțoc și-ascultă ce o să-ți vorbesc.
Știu ce ziceți, faceți, eu nu vă lovesc,
Dar a mea răbdare cît de mare fie,

Cată să se curme, ce îmi vei tu mie,
De mă-nfrunți cu vorbe rele ne-ncetat ?
Ce vei ? Ce-ai cu mine ? Pentru că ți-am dat
Bunuri, faci aceasta ?...

MOTOC

Doamne, cine-ți spune
C-am zis rău de tine ?...

BITA

Vorbele-ți nebune
Ce le zici asupra-i toți au auzit,
Însumi eu sunt martor că tu le-ai grăit.

MOTOC

Cine ești tu oare ? Care-i al tău nume ?
N-am vorbit cu tine de când eu în lume
Poci vorbi... Oricine ești, tu ai mințit !

BITA

Cum mă-nfruntă, doamne, tu ai auzit ?
Îți cer dar dreptate !...

DOMNUL

Față chiar cu mine
Tu cutezi a zice ce nu să cuvine.

MOTOC

Nu mai știu ce zice... Dacă dai cinstire
Celor ce merită chiar disprețuire,
Cum te porți, o, doamne, cu acei bărbați,
Plini de rare daruri și de toți stimați ?

DOMNUL

Cu aceste vorbe dovedești tu mie
Că-am avut dreptate să-ți tînjesc eu ție...
Deci te voi trimite ca să putrezești
La o mănăstire !...

MOTOC

Fă precum dorești !...
Înconjoară tronul de cei ce în țară
Nu au nici o stimă !...

DOMNUL

Și de cine dară
Eu o să mă-ncongiur ?... Voi credinți aveți ;
Dar ce-mi folosește, dacă le puneti
Ca să-mi faceți stavili ?... Oamenii de postură
Și de bani, sărmanii, au mai bune rosturi.

MOTOC

Domnul să-nconjură cu oamenii răi
Numai când apucă pe urite căi.
Dar ai tu atâtea posturi, ranguri, stare,
Să astîmperi setea celor răi, ce pare
Mai înflăcărată cu cît o hrănești ?
Și atuncea încă poți să socotești
Pe aceștia ? Altul n-o să le dea oare
Lor mai mult și-atuncea...

DOMNUL

Mergi la închisoare !...

MOTOC

Merg la închisoare ; dar vei asculta :
Tu ai pierdut țara și inima sa.
Omul cel de cinste astăzi nu mai vine
Lingă tronu-ți, doamne, astăzi e rușine
La cei buni să urce peste scara sa.
Daca cel de cinste aici ar călca,
Pe ascuns de oameni el aicea pare.
Curtea este-azilul de nerușinare.
Daca tronu-ți are un vrăjmaș cumplit,
Ast vrăjmaș ești însuși, tu l-ai înjosit !

DOMNUL

Mergi d-aici !

(Către seimenii ce intru.)

Să-l duceți la-nchisoarea mare.

(Ostașii îl tîrăsc.)

SCENA XV

DOMNUL, BIȚĂ

DOMNUL

M-a încins mînia !... Dă-mi ceva pahare
Ca să bem acuma vin de Odobești
De cinci ani !...

(Biță scoate pahare și o butilie dintr-un dulap.)

SCENA XVI

Cei dinainte, UN VĂTAF

VATAFUL

Un preot cere să-l primești !

DOMNUL

Spune-î să-l ia dracii ! Mă lăsați în pace !

(Vătaful iese.)

SCENA XVII

DOMNUL, BIȚĂ

Greule ! tu nu bei !... Știi că nu îmi place
Să te văz pă gînduri !... Toarnă, voi să-nchin
Pentru jupîneasa cea cu sîri de crin !
Nu uita p-Adina ! O să vii cu mine
În această noapte, și să ei cu tine
Oameni !... Am prinsoare... voi să-o dobîndesc
Într-această noapte.

BIȚĂ

Eu te însoțesc !...

SCENA XVIII

Cei dinainte, VĂTAFUL

Un ostaș ce-l scoate din dregătorie,
Fără nici o vină, cere voie ție
Să-ți vorbească-ndată.

DOMNUL

Diavolul să-l ia
Și să-l ducă-n iaduri cu femeia ta !

(Iese vâtaful.)

SCENA XIX

DOMNUL

Nu mă lasă-n pace !... Ciți or să mai vie,
O să pun să-i bată !...

SCENA XX

Cei dinainte, ELENA (intrind prin silă)

ELENA

Unde este domnul ?
(Văzind pă Biță.)

Ce văz ! Te-am găsit..
Tu știi !... Știi acela.. dragul meu iubit..
Căruî am dat totul după ce-mi jurase
Să mă ia soție.

DOMNUL

(la o parte)

M-a găsit !...

FATA

Și-mi dase
Inima... acuma, vai ! m-a părăsit !
Nu-l mai vede nimeni... el m-a amăgit..
Viu să plîng la domnul...

(Ea strigă deodată.)

Ah ! El este ! Iată !...
O ! Nicor ! n-ascunde fața ta curată !...
Oare ești om mare, oare ești avut ?
Și săraca fată care ai perdut !...
Tu te dai de fiul unui bun părinte :
Dar sărac... vai, doamne, ce îmi trece-n minte !...

O ! dar nu să poate, căci ar fi amar,
Cerul nu voiește să bea ast pahar.
Nu ! Tu nu ești domnul !...

DOMNUL

Eu sunt.. și pe urmă ?...
Ieși d-aici sau viața-ți cursul ei precurmă !

FATA

(plecind)

Viața mi-este stinsă, lovitura rea !
A lovit prea tare pe inima mea !...
Nu mai plîng acum... voi muri nainte
D-a fi mumă !...

DOMNUL

Curmă astfel de cuvinte,
Beată sau nebună trebuie să fii,
Cu atîtea vorbe tu aici să vii !
O, seimeni ! la mine !...

(Seimenii intră.)

Aruncați afară
Pe acea nebună !

(Seimenii o tirăsc.)

FATA

(tirîndu-se)

Viața e amară !...
Nu blestem pe nimeni ; nu spui al meu dor,
Nu mă plîng, o, doamne... voi numai să mor !...

(Iese.)

DOMNUL

(rîzînd tare)

Ha ! Ha ! iată grecul că să doiosește !...
Mai deșeartă cupa !...

BIȚA

Inima-mi slăbește
La aceste lucruri !

DOMNUL

Omul e făcut
Să se desfăteze. Cine l-a născut
Nu o să-l mai nască ; mine o să vie
Poate cruda moarte ca să-ți zică ție :
Stăi ! și cel din urmă dureros cuvînt
Care are viață este un mormînt.
Să nu plîngi femeia ! Ea-i o viorică,
De n-o rupi tu însuți, altul o rădică.

SCENA XXI

Cei dinainte, jupîneasa SORINA MOȚOC

SORINA

Doamne, sunt Sorina, soața lui Moțoc.
El e în prinsoare ; casa-mi arde-n foc.
Ce-am făcut noi vouă, căci a ta minie
Ne gonește ?

DOMNUL

Nu-mi tînjiți voi mie
Fapte de acestea ! Dacă viața-i rea,
Dacă ai necazuri, vin, frumoasa mea,
Și îneacă dorul ce te înconjoară
În păharu-acesta !... Timpul care zboară
Nu va să aștepte ; traiul e puțin,
Și cît este încă, e supus la chin :
Fericit acela ce îl trece bine !
Șterge-acele lacrimi, vino lîngă mine,
Din această cupă, o, frumoasa mea,
Farmecul iubirei vino de îl bea !...

SORINA

Doamne, unde este soțu-mi, unde oare ?

DOMNUL

E închis, frumoasă și rîzîndă floare
A junii mele ! Știi de ce-i închis ?
Sezi aici și-ascultă cel mai dulce vis
Ce-am avut în viață !...

SORINA

Cît vorbești, mai mare,
Doamne ! mi se face via mea mirare !..
Am venit aici să mă plîng cu dor..
Dar nu să-mi spui mie vise de amor..
Și să beau cu tine !.. Are dar dreptate
Țara ca să plîngă domni și veche date !
Plîngerile sale nu te scol din somn !..
Țara este dară văduvă de domn !..
Eu mă duc !..

DOMNUL

(sculîndu-se și luînd-o de mînă)

Oprește, dulce porumbiță,
Vorbele-ți amare, în a ta guriță,
Fie cît de aspre, sună-așa plăcut !
Asfel vîntul toamnei, dacă a trecut
Printre flori, să fie rece ca o gheață ;
Ia parfumul dulce care ne dă viață..
Spune mie încă astfel de muștrări !
Dar le însoțește cu dulci sărutări !..

SORINA

Viermii din morminte vor mușca mai iute
Buzele-mi, o, doamne, decît să sărute
Fața ta !.. Mormîntul mai puțin fior
Are decît tine, triste domnitor !
Lasă a mă duce !..

DOMNUL

Ce zici, copiliță !
Cînd în vizuina lupului, oiță
Intră vreodată și a mai ieșit ? ..
P-acest sîn de spumă ce a rumenit,
Jur de lingă mine că nu te vei duce !
Vino și ca floarea cu mirosu-i dulce
Viața mea îmbată !..

SORINA

Lasă să mă duc !..
Sau îmi rădic viața ori cu ce apuc !..

DOMNUL

(Inchide uşele)

Casa-ţi este-n flăcări... vei dormi aici !

SORINA

O neruşinare !... vai ! ce neferice
Este ţara ceea ce a suferit
Să o cîrmuiască un nesocotit
Cum eşti tu... O, suflet fără de mărire,
Fără de ruşine !... La a ta iubire
Îţi răspunz eu ție prin dispreţul meu !...

DOMNUL

Dar a ta minie şi dispreţul teu
Nu pot să te scape !...

(Către Biţă.)

Amîndoi ne lasă !

Du-te !... .

SORINA

Ce zici, doamne ! aerul m-apasă...
Simţ că mor... nu, doamne, tu nu vei voi
Ca să faci o faptă ce te va-njosi...
Eu sunt o nebună, vai ! am zis cuvinte
Aspre fără cale... fără nici o minte...
Mă căiesc ! Nu, doamne ! eşti mărinimos,
Sufletul tău este nobil şi frumos !

DOMNUL

(către Biţă)

Nu te duci o dată ?...

SORINA

(către Biţă)

Şezi : Ai tu soţie ?

Sau o jună fiică ce ți-e dragă ție ?

Eu te jur pe ele, pe orice-al iubit...

Șezi cu mine ! Chipu-ți e de om cinstit,
Deși ești la curte.

BIȚA

(la o parte)

Pentru-ntîia dată
Mi se zice astfel.. dar această fată
Mă interesează..

DOMNUL

(către Biță)

Nu te duci d-aci ?
Nu auzi porunca-mi ?

SORINA

(căzînd în genuchi la Biță)

Nu mă părăsi !...
Spune-mi ce voi zice pentru să-i atingă
Inima ? În viața-mi nu o să se stingă
În recunoștința-mi simpatia mea,
Pentru tine ! Roabă voi fi, dacă-i vrea,
Dar îmi scapă cinstea... sau viața-mi ia-mi mie !
Viața fără cinste este mîrșevie.

DOMNUL

(cu nerăbdare)

Ce stai ? Mergi îndată !

BIȚA

De la răsărit
La apus, ca mine om mai înjosit,
Mai stricat nu este, n-a putut să fie,
Nu va fi vrodată. Dar ce mi-a zis mie,
Ce în lume nimeni încă nu mi-a spus,
Că sunt om de cinste... tare m-a supus,
M-a robit... o vorbă mare și ferice !
Fericit acela care poate zice,
Fără să roșească : „eu sunt om cinstit !“
Noi nu o vom zice, domnul meu iubit !

Dar în lunga-mi viață voi să fiu o dată
Om de cinste... Timpul a venit, și iată,
Cer a ei cruțare... câtă a mi-o da,
Sau de nu, cu viața-mi o voi apăra!...

DOMNUL

Nebunia-ți este cu neomenie!
Ieși d-aici îndată!

BIȚA

Voi să mi-o dai mie...

DOMNUL

Voi vedea ce-oi face...

BIȚA

(puindu-se între ei)

E sub garda mea...
De o vei atinge, o voi apăra...

DOMNUL

(scoțind sabia)

Să vedem!

BIȚA

(scoțind sabia)

Sunt gata pentru apărare...

(Domnul umblă să-l lovească. Biță se apără. Sorina se pune între ei.)

SORINA

Stați! Ce faceți?... Biță, uiți că ești supus?
(Către domn.)

Uiți la ce-nălțime țara ta te-a pus?

DOMNUL

(puind spada în teacă)

Numai pentru tine eu îi cruț lui viața,
Ca un dulce soare ce respinge ceața
Tu gonești mînia din sufletul meu,
Vino și pe sînu-mi pleacă capul teu!...

SCENA XXII

Cei dinainte, VATAFUL

VATAFUL

Moțoc, de la lanțuri și din închisoare
A scăpat, poporul este în picioare,
El în capu-i vine la palat să ia
Pe Sorina...

DOMNUL

Bine !... bine. Să i-o dea !
Căci nu voi să cure astă-noapte sînge
Și să-mi stric odihna !... Astfel nu mai plînge
Dragă jupîneasă ; poți ca să te duci ;
Oî să văz eu încă ochii tăi cei dulci !
(*Vătaful și Sorina ies.*)

SCENA XXIII

DOMNUL, BIȚA

DOMNUL

Și acuma spune cum să te ucigă ?
Într-o țeapă-naltă vei să te înfigă ?
În spînzurătoare vei să fii urcat ?
Ori mai mult îți place spre a fi tăiat ?
Îți alege-ndată, dintre trei pe care ?

BIȚA

Voi să beau mai bine vinul din pahare !...

DOMNUL

(*rizînd cu plăcere*)

Ha ! Ha ! O, nebunul ! El m-a dezarmat
Numai cu o vorbă !... Să fii dar iertat.
Însă astă-noapte vei veni cu mine
La Adina unde să te porți mai bine !
Trista-ți nebunie m-a făcut să perd
Pasărea din lațu-mi !...

(*Cheamă. Vătaful intră.*)

SCENA XXIV

(Către vâtaful.)

Voi să mă dezmerd
În această noapte... voi să ies îndată...
Dar acea mulțime este împăcată ?
Căile deșarte ?

VĂTAFUL

Toți s-au risipit.
Liniștea domnește, Iașu-i adormit...

DOMNUL

Douăzeci de oameni vor veni cu mine.
(Să armează. Către Biță.)
Ai dar la Adina și te poartă bine !

ACTUL II

SCENA I

(O cameră la Adina.)

ADINA, MANCA

MANCA

Nu mai am ce-ți zice ca să îți alin
Lacrimele tale și al tău suspin !
Căci ți-am spus, vai ! totul ce-am știut a spune !

ADINA

Daca niște vorbe fragede și bune
Ar putea răspinge dorul ce-am cerca,
Nimeni n-ar cunoaște greutatea sa,
Mumă-mea închisă, dar cu cugetare,
Ca să-mi dau eu cinstea pentru-a sa scăpare.
Asfel va tiranul, face ce voiește.
Și cu nepăsare țara îl privește !
Vai ! Ea nu mai este un locaș ceresc,
Ci un loc de hulă unde se-njosesc
Fiicele ei blinde și nevinovate !...
Siluiri, ucideri sunt nenumărate,
Peste fața țării spaima s-a întins ;
Rîsul, bucurie, pe față s-au stins.
Neam căzut în rele ! Nici o parte vie
Nu mai este-n tine ? Vechea bărbăție
A lăsat locașul mîndrilor trufii
De înclini tu fruntea și de vei să fii
Rob în umilire !

MANCA

Ea nu o să fie
Tot așa !... Alină dreapta ta minie !

ADINA

Sunt nemîngîiată... auzi tu gemînd
Buha sus pe casă ? cînele urlînd ?
Sunt vestiri amare... nopțile trecute
Am avut eu vise tare neplăcute,
Dintre care unul, încă n-am uitat ;
Dar un vis de moarte ! Astfel n-am visat !...
Să făcea o sală tristă și tăcută,
Ca durerea morții. Era așternută
Negru pretutindeni ; oameni întristați
La sicrinul negru stau îngenucheați !
Așteptau să vie mortul a-l depune :
Dar ce om murise, nu știa a spune
Nimeni. Fiecare pe el se credea
Mort și în durerea care-i coprîdea,
Ai fi zis că lumea este așteptată
În sicrinul negru a fi îngropată.
Oh ! atunci sicrinul singur s-a mișcat
Și coperămîntul ce s-a rădăcat
A lăsat să iasă, vai ! un braț de oase,
Și de cărnuri moarte și înfioroase,
Fost-a al meu tată mortul din sicrin !
Brațul lui spre mine se întinde lin,
Mă apucă, strînge, cată să mă-atragă
În sicrin la dînsul... vai ! dar mama dragă
Apăru ; văzînd-o, mă întorc și ea
Îmi respinge mîna... „Du-te, fiica mea,
Căci nu mai ești demnă acuma de mine !
Ai pierdut cununa zilelor senine...
Viața pentru tine d-astăzi e un chin.“
Zice și mă-mpinge către-acest sicrin.
M-am trezit în tremur, plîngerî înecate..
Și d-atunci sub grije sufletu-mi s-abate !
D-astăzi pînă miine, știm ce s-o-ntîmpla ?
Vai ! tiranul n-are frîu în țînta sa !
De nimeni în lume el nu se roșește :
Patima lui oarbă nimeni n-o oprește..

MANCA

Nu o să cuteze.

ADINA

Frate-său cel rău
Nu ucise oare părintele meu ?
Înșuși el nu-nchise pe buna mea mamă ?
(Plîngînd.)

O, sărmană mamă ! maica mea cea bună !...

MANCA

Visurile tale a aprins mai mult,
Ale tele temeri... dar eu nu ascult
Și nu dau crezare visurilor nopții !
Cînd adoarme omul : somnu-i chipul morții !

ADINA

Dar aici în lume cîți nu au visat
Lucruri ce la urmă li s-au întîmplat ?...
Însă nerăbdarea sufletu-mi îneacă.
Noaptea jumătate are ca să treacă...
Petru Lăpușneanu, bunul meu iubit,
Pentru ce-ntîrzie ? Timpul a venit
Cînd el să arată !... În vreo prinsoare,
Sau ucis el însuși, să nu fie oare ?

MANCA

Alte griji acuma ! dragă, au norat
Fruntea ta senină ! Oare n-ai visat
Vreun vis ce face să te temi de dînsul ?
Să nu ți-l ucigă ?... Șterge, dragă, plînsul
Ce-ți înrouă fața !... Pe sufletul meu !
Cela ce iubește are Dumnezeu,
Care îl sprijină !...

ADINA

D-ar fi el aice,
Colo lingă mine, eu aș fi fericite !
O, frumoasă noapte ! eu te rog gingaș

Să desfaci ferice sînu-ți drăgălaș
Și să-mi dai p-acela care mă iubește !
Viața fără dînsul mie îmi lipsește,
O, frumoasă noapte !...

SCENA II

Cei dinainte, PETRU LĂPUȘNEANU

LĂPUȘNEANU

Ea te-a ascultat...

Viu să-ți dau de știre ce s-a întimplat
Astăzi pe la curte, vorba e de tine !
Domnul, o, Adina, prinsu-s-a cu mine,
Ce crezi ?... să te-nvingă chiar cu voia ta :
Am ținut prinsoarea... nu te supăra...

ADINA

Dimpotrivă, dragă, eu îți mulțumesc,
De a ta credință !... Dară, te iubesc,
Cu putere-adîncă ! Lumea nu mai are
Vai ! nimic să facă a peri-n uitare
Mîndrul meu cel dulce ! N-are mai frumos,
Mai plăcut, mai tinăr, mai mărinos,
Decît el nimica !...

LĂPUȘNEANU

Nu te-nșeli tu oare ?

Știu că-amorul varsă o cerească boare
Pe ființa dulce celui ce iubim.
Fermec fără nume, care îl simțim
Fără-a-l înțelege ! Dar acea magie
Este însuși raza ce a ta junie,
Frumusețe dulce, daruri sufletești,
Nasc ca să răpească ochii femeiești.
Ale tele vorbe mi se cuvenea
Eu să le spui ție, o, frumoasa mea !...
Să venim la lucruri mai puțin plăcute...

Domnul o să vie, poate pe tăcute
Într-această noapte, în ast loc preasint.
Nu-i nimic mai mirșav pe acest pământ
Ca tiranu-acesta ! Crede-mă, el are
Viclenia vulpii cu veninul tare
De aspide !... Cată să te îngrădești
Într-această noapte, căci, să știi, că ești
În pericol mare !

ADINA

Să mă duc d-acasă
La vrun neam d-al nostru ?

LAPUȘNEANU

Gîndul nu mă lasă
Să ți-o zic : acela ce-ți va da scăpare
Va muri îndată !... Mai cu minte-mi pare
Să te-nchizi în casă cu-oamenii ce ai
Draga mea Adina !

ADINA

Dar ce țară, vai !
Este țara noastră unde cei ce cată
Ordinea să ție, singuri astă-dată
Sunt turburătorii și-mpotriva lor
Cată să vegheze turma pe păstor ;
Turma se-ngenuche !... și nici o strigare
Nu s-aude încă ! Nici o răzbunare !
Peri dar, tristă țară, în căderea ta
Căci d-acum virtutea nu va cuteza.

LAPUȘNEANU

Tirania-n sine trebuie să poarte,
De cum se ridică, sămînța de moarte,
Ea să naște-n țară cînd ai săi copii
Cad în dezbinare, uri și vrăjmășii.
Ea-i trebuitoare ca o vijelie
Ce-a venit să spele pulberea-n cîmpie...
Asfel dar va trece !... Pînă a-nceta
Astă vijelie, pleacă fruntea ta
Și te-ascunde bine, floare feciorească,

Vinturile aspre să nu te pălească !
Eu te las, tu nu știi ce s-a mai făcut,
Astăzi pe la curte ! Lucru neplăcut
Ce putea să aibă niște urme rele...
Am ajuns în zile, adevăr, prea grele !...
Domnul ieri închise însuși pe Moțoc,
Cugetînd s-aducă pe Sorina-n joc,
Adecă să vie la palat a plînge,
Și...

ADINA

O nerușinare, care cere singe !...

LAPUȘNEANU

Ea veni ; o prinde, dar Moțoc scăpă,
Rădică poporul, care alergă
La palat să ceară prada, spre defaimă,
Domnu-i dete drumul tremurînd de spaimă.

ADINA

Dar Moțoc ce zice ?...

LAPUȘNEANU

Jupîneasa lui
A rămas curată... caută să-ți spui,
Că această noapte ne-adunăm în taină
Să vedem ce-om face...

ADINA

Tu îmi faci iar spaimă !
Vai ! să nu te prinză !...

LAPUȘNEANU

Caută să plec...
Noapte, fii gingașă ! Orele ce trec
Peste sînul lumii, tu le împletește
Cu plăcute vise !...

ADINA

Cel ce mă iubește
Încă să primească binecuvîntări !

SCENA III

Cei de mai-nainte, afară de LĂPUȘNEANU

ADINA

(uitându-se pe fereastră)

Luna să coboară p-ale sale scări
De lumini și umbre; va peri îndată...
Noaptea dar acuma este-naintăta,
Somnul dulce cere, de la slabi și tari,
Partea-i ce o fură grijelor amari,
Cată să ne ducem a dormi!...

MANCA

Mai bine!

Eu sunt-obosită!... Singele în mine
Pare că e putred... Astfel îți doresc
Vise dulci!...

(O sărută.)

ADINA

Te culcă!... Mancă, te iubesc!...

SCENA IV

ADINA

(singură)

Singură!... Acuma, gânduri de durere!
Cum și voi gingașe vise de plăcere!
Ce dormiți în umbră sufletului meu,
Vă treziți! E timpul când vă turbur eu.

(Se culcă pe un pat în fund.)

Eu mă culc; dar somnul fuge de la mine.

(Ridicându-se și ascultând.)

Să aude zgomot ca de pasuri line...
Să ascult!... părere!... Vintul a suflat...
Maica mea închisă încă la palat!...
Doarme, plînge poate? Genele-i curate
S-au închis în lacrimi!... Somnul mă abate..

*(Ea adoarme. Fereasta să deschide încet și apare capul
domnului Ștefan.)*

SCENA V

ADINA, DOMNUL, BIȚA (de jos)

DOMNUL

(vorbind lui Biță)

Doarme, e pe patu-i... tu rămii aci !...
De voi bate-n palme, tu te vei sui
Repede !...

BIȚA

Ți-e teamă de o copiliță
Ale cării arme este o guriță ?

DOMNUL

(urcându-se)

Nu vorbi prea tare ! Spune la băieți
Să păzească poarta... Să nu fie beti !...

(El intră în casă și înaintează spre patul Adinii.)

Cit e de frumoasă !...

ADINA

(în somn)

Petru mă iubește...

Il iubesc !...

DOMNUL

Ce zice ? Să ascult, vorbește...
A tăcut acuma... Filosofi nebuni !
Ce-ați rămas în lume totdeauna junii
Prin înțelepciune ! Să aveți voi focu-mi
Ce mă-nflăcărează și să fiți în locu-mi,
Ați schimba limbajul și ați dezminți
Ale voastre vorbe ori ați nebuni !...

(Se apropie de pat.)

Pare că-i un înger care se gîndește
La dumnezeire, fața-i strălucește
Ca lumina zilei... Dormi, copilul meu,
Grija nu gonește încă somnul teu.
Dormi ! Această noapte ! cea din urmă oară !

Dulce copilică, te-ai culcat fecioară.
Mine, dulce inger, multe tu vei ști,
Multe ! Mine numai începi a trăi...

ADINA

Cine este-acolo ? ..

(Ștergîndu-se la ochi.)

Vai ! un om ! el este.

(Se scoală din pat.)

Poate... mor de frică... cui să dau de veste ?...

DOMNUL

(arătîndu-se)

Nu ai nici o teamă, suflet delicat !...

ADINA

Ce vrei ? și pe unde oare ai intrat ?

DOMNUL

(arătînd fereastra)

Pe acolo, dragă...

ADINA

Dar p-această cale
Trec tilharii numai...

DOMNUL

Pe zilele tale,

Este încă calea junilor iubiți

În acele timpuri cînd sunt fericiți !

Eu eram aproape, cînd urcam pe scară,

De a-m' rupe gîtul ; dragostele-mi dară

Mîna lor de roze să mă sprijinesc.

ADINA

Dar ce vrei aicea ?

DOMNUL

Ce voi ? Te iubesc,

Iată tot răspunsul. De mă-ntrebi tu încă

Pentru ce ?... voi spune c-o simțire-adîncă.

Însă ce voi spune ? iar că te iubesc,
Tot ce pot a-ți zice fără să greșesc,
Este că eu sufer și că sunt ferice
Ca să sufer astfel ! Și iar poci a zice :
Cît ești de frumoasă ! Dacă Dumnezeu
Ar mai face îngeri, după chipul teu
Caută să-i facă...

ADINA

(la o parte)

Ce gândiri plăcute,
Ce păcat !...

DOMNUL

Dar cerul cătă să strămute
Templul frumuseței astă-dată jos
Și-a ales idolul chipul tău frumos.
O, frumoasă fiică, dacă viu la tine
Fără voia-ți, află că mă cert pe mine ;
Dar nu poci eu, dragă, încă să înfrîn
Patima pe care nu mai sunt stăpin.
Lasă-mă a-ți spune dorul ce m-apasă,
E frumos ca tine, dulcea mea mă lasă !
Spune-mi că tu însuți îl împărtășești...
Eu sunt domn, sunt tînăr... poți să mă iubești...
Îți voi da eu tronul și-al meu mîndru nume...

ADINA

Nume plin de sînge ce răsună-n lume
Cu înfiorare... și un tron mînjit
De atîtea viciuri ce l-au înjosit,
Crezi că crez aceste vorbe ipocrite ?

(Surizînd cu ironie.)

Tronul tău, și nume mari și strălucite
Ai să-mi dai tu mie și mi le aduci
Noaptea prin fereastă !... Rog ca să te duci !...

DOMNUL

Cruda ironie și cu înfruntarea
Le unești să-mi farămi, draga mea, răbdarea !
Să mă faci a crede, suflet ne-mblînzit,

Că aici în lume sunt nefericit !...
Îndestul eu sufăr cruda-ți nepăsare.
Pentru ce rîzi încă ?... o, lovește tare,
Cu a ta minie pe sufletul meu ;
Însă nu mai rîde, pentru Dumnezeu ;
Rîsu-ți mă ucide... orice îmi vei zice,
Te iubesc Adina, nu-ți aduc aice
Numele și tronul, o, sufletul meu,
Voi să știu de tine fi-voi iubit eu ?
Spune dar o vorbă și-mi vei fi soție !

ADINA

Tronul și-al tău nume nu le voi eu mie.
Ți-am mai spus o dată, tronul ți-e mînjit ;
Numele-ți cu sînge este coperit ;
Iar a ta persoană îmi insuflă mie
Spaima și disprețul...

DOMNUL

O, durere vie...
Cerul ce-mprumută frumusețea sa
Lutului tău dulce, oare trebuia
Să sădească-ntr-nsul inima d-aramă ?
Cruda-ți nepăsare viața mea, fărămă,
Vai ! dar fără tine nu poci să trăiesc :
Tu reverși pe viață fermecul ceresc
Care mi-o arată dulce și plăcută,
Orișiunde ochii-mi locul lor își mută,
Fața-ți strălucită pare că-o zăresc
Cum să vede gîndul cel dumnezeiesc.
Șterge-această față după-a lumii față,
Tot rămîne moarte, tot apune-n ceață !

ADINA

Cum cutezi a zice cum că mă iubești,
Cînd nu ai respectul ce îmi datorești ?

DOMNUL

Amor și respectul nu sunt totdodată
Cum nu pot să fie apă înghețată
Și jeratic mare ; ei nu pot a sta,

A iubi în lume nu-i a respecta !
Căci respectul este rece ca o gheață...
Dar colo pe ceruri alba dimineată
Iată se răsfrînge... vin, amorul meu !

ADINA

(cu indignare)

Cînd știu că ești fapta unui Dumnezeu
Bun și drept, și mare, simț că să slăbește
Sînta mea credință !... Nu ! cel ce domnește
Cerul, ori nu este bun cum am crezut,
Sau el cu satana lumea a făcut,
Impreună !... Însă ce-i această lume !
Asefel decăzută cît nu este nume
Rău ce nu merită astăzi să dau eu !...
Lumea-i ironia dar lui Dumnezeu !...

DOMNUL

(luînd-o în brațele sale)

Vin ! pe sinu-ți dulce taina de găsește.

*(O tirăște în camera de alături. Adina se împotrivește,
strigă.)*

ADINA

Ajutor ! la mine !...

(Ușa să închide după ei.)

SCENA VI

BIȚA

(întrînd pu fereastă)

Ce să potrivește !...
Strigă căci ai casii sunt închiși... O stea
A pălit pe ceruri, jur pre viața mea !

(Cîntă.)

Floarea este trecătoare ;
O femeie este floare
Amîndouă din pămînt
Nasc și cresc și mor la vînt !

Le culege dimineață
Cînd lucesc de nouă viață !
Căci spre seară le găsești
Veștede, și te căiești !

(Să oprește.)

Cine vine acolo ?

SCENA VII

BIȚĂ, MUMA ADINII

MUMA ADINII

(căt-re Biță)

Ce vrei tu aice ?

BIȚĂ

(uimit)

Ce voi eu ? Nimica... Am venit a-ți zice...

M. ADINII

Vai ! dar ce gîndire !... Spune că-ai venit
Cu tiranul..

(Aude zgomote.)

Doamne ! ce am auzit !...

(Să răpede la ușă și bate tare.)

Fiica mea cu dînsul...

(Cade în genuchi.)

Ajutor ! Scăpare !...

(Bate din nou în ușă.)

Dă-mi pe a mea fiică ! Crude și barbare !
Cruță al meu nume, sau mă jur pe ea,
Că-o să mori odată chiar de mîna mea !
Dar deschide ușa ! Nu m-ai ascultat,
Barbare, tirane !...

(Va să deschiză cu unghiile.)

Fii dar blestemat !

Fiica mea Adina, nu m-auzi pe mine ?

Ce, și tu iei parte la a ta rușine ?...

Oh ! blestemul mumei însuți să-l priimești.

Îmi întineriseși anii-mi bătrânești.
Tu erai cununa junelor fecioare !
Tu erai o dulce și curată floare
Ce creștea-ntre mine și al meu mormînt
Și-mi făcea plăcută viața pe pămînt.
Doamne, cruță încă pe a mea copilă !...
Nu ! eu nu te blestem !... ci te rog, ai milă
De a mea durere !... Dă-mi copilul meu !
Și-ți voi da tămîie ca lui Dumnezeu !

*(Ușa se deschide repede și apare Adina despletită și des-
perată.)*

SCENA VIII

ADINA

O, iubită mamă, plînge-mă pe mine !

(Va să se arunce în brațul ei.)

MUMA ADINII

(respîngînd-o)

Încă mă chemi : mamă ? Vai ! ce nerușine !

Du-te de aici tu ce-ai suferit

A-ți răpi cununa și nu ai murit !

Dar ascultă ! Nimeni nu voi eu să zică

Cînd voi fi cu tine : „Iată-această fiică

Este rușinată ! Iată maica sa !“

Nu ! Aceste vorbe nu vor răsuna !

*(Scoate un pumnal și va să o ucigă. Bița îi oprește bra-
țul.)*

Mori !...

BIȚA

(oprindu-i brațul)

Oh ! ce nebunie tu voiești a face ?...

ADINA

(căzînd în genuchi)

Mamă, mă ucide, dacă ție-ți place ;

Dar nu sunt de vină !

MUMA

Tu ai vestejit
Anii tăi cei tineri ! tu i-ai înjosit !
O, mai bine moartea te răpea, o, fată !
(Cu solemnitate.)

De trei ori, o, fiică, să fii blestemată !

ADINA

(îtipînd, își ascunde capul în mini)

Ah !

MUMA ADINII

Te îndură, Doamne, de durerea mea
Și-mi trimite moartea zilele să-mi ia !...

ADINA

(divagînd)

Nu erau nici preoți, nu era nici lume...
N-am văzut lumine, n-am văzut cunune !...
Mirele meu fuge...

(Rîzînd tare.)

Ha !... S-a risipit,
El era o rază... ce am auzit ?
Maica mea e-nchisă ?... Simț că mă apasă
O durere mare... viața mea mă lasă...
Ce ciudate lucruri sunt și nu mai sunt !...
Harpele răsună... ascultați, eu cînt.

(Cîntă.)

Lună, albe stele
Lacrimele mele,
Luminați mereu
Pe mormîntul meu.

SCENA IX

Cei dinainte, PETRU LĂPUȘNEANU

LĂPUȘNEANU

Ce zăresc ? Ce este ?...

MUMA ADINII

Vai ! ea a căzut
Și-n a sa durere mintea și-a perdut...

SCENA X

(O grădină publică.)

LĂPUȘNEANU

(singur)

Ce amară-i viața ! Ieri aveam eu încă
În mărirea lumii o credință-adîncă,
Azi această lume mi s-a arătat
Fără vâl cum este și am tremurat...
Azi gîndesc la toate cîte-aici în lume
Am trecut... și astăzi toate cu-a lor nume
Scutură lumina fermecului lor,
Și mi se arată un mormînt de dor.
Adevăr, dreptate, nume ce toți strigă
Și toți au dorință ca să le ucigă,
Și cum n-ar fi astfel, Doamne lăudat,
Vai ! cînd omul este neadevărat
Și nedrept el însuși prin a lui făptură,
Lut ce se sfăramă sub o lovitură
D-aer, lut ce are setea d-a trăi
Cu orice mijloace cît de crude-ar fi.
Interesul este legea lui în lume,
Dragostea, credința, tot ce port un nume
Care ne încîntă, care ne-a-nșelat,
Tot pe interese este așezat.
Iată-mă de tînăr săturat de viață.
Simț că despre toate inima-mi îngheață.
Gîndurile-mi scutur dar florile lor.
Inima dar bate de un alt amor.
D-un amor mai mare care ca o rază,
Ce de sus luminează, lumea-mbrățișază.
Fala mă încîntă, sunt ambițios.
Voi să fiu om mare, nu voi să fiu jos.
A trăi în lume ca să se închine
Celoralți, nu este viața vreun bine.

Sunt născut în aer mîndru să plutesc,
Iar nu în țărîină ca să mă tirăsc.
Lumea e formată de tirani ce-apasă
Și de niște turme de robi, nu îmi pasă.
Tot mai bine este de a fi tiran,
Decît rob ! Lua-voi tronul lui Ștefan.
Sora lui, Roxandra, ultima mlăstară
Din Ștefani, ea are o partidă-n țară.
Inima ei este fără legături.
Să caut să o fermec cu dulci lululuri
Ce se spun femeii, ca să o înșeale...
La poloni voi merge și-mi voi face cale
Către tron. De astăzi la Roxandra port
Dorul meu cel dulce, cîștig sau sunt mort.

SCENA XI

LAPUȘNEANU, MOȚOC

MOȚOC

Lăpușnene ! Ștefan, crudul domn din țară
Nu mai poate-nvinge furia barbară.
Ieri chiar pe Sorina poartă mamă-sa !
Pînă cînd pe heară noi o vom lăsa
Ca să vestejească cinstea și altarul
Famiiliilor noastre ? A trecut hotarul
Relelor sub care țara de mulți ani
A gemut sub ferul cruzilor tirani.

LAPUȘNEANU

Te îndrepti la mine. Nu puteai mai bine
Să te-ndrepti ; căci ura este chiar în mine,
Răzburarea-ți este răzburarea mea.
Asfel vei fi sigur că te-oi ajuta !
Al meu suflet, încă plin d-amărăciune,
Scoate-același gemet ce-al tău suflet spune.
Sunt sătul de toate... cu am viețuit
În această noapte cît un veac trăit.
Daca al meu suflet asfel precum simte
Astă-dimineată, ar avea vesminte

Analogi cu dînsul, eu ți-aș fi părut
De o vîrstă-adîncă vestic și-abătut !
Sunt cu tine : astfel mă povățuiește
Însuși interesu-mi... Ce îți trebuiește
Să lovești tiranul ?

MOTOȘ

Dară... să scăpăm
Patria de jugu-i...

LĂPUȘNEANU

Nu ne împacam...
Patria și jugul ? Vorbe fără cale !
Ce numim noi lume, sau această vale
De necazuri unde omul, fără țel,
Trece ? O să vie alți tirani ca el.
Nu-mi vorbi dar mie de această țară !
Ci de răzbunarea noastră parțiară.
Căci Adina cere răzbunarea mea,
I-a răpit cu cinstea mintea ce avea,
Astăzi e nebună !...

MOTOȘ

Ce îmi spui tu oare ?...

LĂPUȘNEANU

La poloni voi merge să cer ajutoare
Să gonesc tiranul, astăzi chiar mă duc...
Vii și tu cu mine ?

MOTOȘ

Oh ! să mă usuc
Ca o buruiiană de nu mă voi duce !
Voi lua cu mine soața mea cea dulce,
Căci în urma noastră tot ce vom lăsa
Va peri sub spada și urgia sa.

LĂPUȘNEANU

Eu n-am ce mai perde !... O, sărmană țară,
Demnă d-a ta soarte crudă și barbară !
Fie ca odată tu să te trezești

Și d-a ta rușine să poți să roșești !...
Înțelesuri bune eu am în afară,
Voi să-mi dea domnia pe această țară.
Deși știi prea bine că streinii fac
Binele cu gânduri care nu ne-mpac,
Dar rămîne mie mîna cînd voi pune
Pe putere-a face numai fapte bune.
Moțoc, vei tu oare domn să vă fiu eu ?

MOTOC

Voi ! și-ți dau cuvîntul, pre sufletul meu !

LAPUȘNEANU

Iar eu jur pe viață, să scap astă țară,
De boieri, de rele și streine feară !

MOTOC

Na ! Lovește-acolo ! Eu sunt al tău om !
Și acum, te teme, neferice domn !

(Ei își string mînile.)

SCENA XII

Cei dinainte, MOGHILĂ, STURZA, JOLDEA; mai pe urmă ADINA (nebună)

LAPUȘNEANU

Ați aflat durerea care mă supune ?

MOGHILĂ

O durere ? Nu știm... dacă vei a spune !...

LAPUȘNEANU

Voi sunteți curtenii domnului Ștefan.
Dar atît mai bine știți că-acest tiran
A răpit Adinei cununa...

JOLDEA

Se poate ?...

Frate ! nu mai credeți despre dînsul toate
Cîte se vorbește !...

LAPUȘNEANU

Și Adina mea,
Dulce, luminoasă, rîzătoare stea,
A perdut, vai ! încă mintea : e nebună !...

STURZA

De n-ai fi în țară cu numire bună,
Aș putea a crede că ne iei în ris !...

LAPUȘNEANU

Vă mai spui o dată ceea ce v-am zis ?
Viață,-avere, cinste n-au asigurare
Într-această țară...

JOLDEA

Lucrul de mirare !
Să auz aceste vorbe ce grăiești
Și pe care încă nu le dovedești !
Negreșit, urechea-ți n-a putut s-auză,
Ochii-ți să privească... Vreo călăuză
Mincinoasă, poate, pe această cale
A adus, o, frate, gîndurile tale ?...
Nu uita că tronul are rîvnitori
Ce măresc greșala celor domnitori
Precum micșorează fapta lor cea bună
Și mulțimea lumii crede totdaună !...

SCENA XIII

Cei dinainte. ADINA

(Adina nebună. Vine despletită și ține asupra capului o ghirlandă de flori.)

ADINA

(cîntînd)

P-a ei gură rumeoară
Sărutările dormeau
Și pe sînul de fecioară
Dulci dorinți se-naripau.
Asfel crinul ce-nflorește
Farmecă pe privitori ;

Dar un vînt îl ofilește,
Și el pierе între flori.
Asfel viață și junete,
Fermece eu am perdut ;
Timpul unei diminețe,
Fuse traiul meu trecut !

(Vorbînd.)

O, a mea copilă ! să fii blestemată !...
Și blestemul mumiі cade deodată...
Cine sunteți oare ? Spuneți, ce voiți ?
Floarea tinereții vreți să mi-o răpiți ?...

(Rizînd.)

E tirziu acuma !

LAPUȘNEANU

(cătре Joldea)

Te-ndoiеști tu încă ?

STURZA

Ai avut dreptate...

MOGHILA

O durere-adîncă !...
Mîne rău-acesta va veni la noi.

LAPUȘNEANU

De mai este încă, frații mei, în voi
Numai o scînteie de neatîrnare,
Vă uniți cu mine pentru răzbunare !

MOGHILA

Ce putem a face ?

LAPUȘNEANU

Să mergem la leși
Să ne dea oștire de viteji aleși
Să surpăm tiranul...

MOGHILA

Nu venim cu tine ;
Nu chema străinul nici spre-al țării bine.

Căci el cînd te scapă de tiranul tău,
Caută-nainte să ia locul său.
Vom lupta în țară singuri și de are
Țara încă viață, vom afla scăpare...
Daca n-are viață, moară cel puțin
Fără să cunoască jugul cel strein !

LAPUȘNEANU

Leșii pot să vie în această țară
Fără să rămîie...

STURZA

Au să plece, dară :
Eu o știu prea bine ; dar nu te-ai gîndit
Că o să se facă obicei urît ?

LAPUȘNEANU

Asfel dar noi capul cată să plecăm !

MOGHILA

Nu !... Ci prin noi însuși țara să scăpăm !
Voi fugiți din țară, căci precum să vede
Mai cu osebite el vrășmași vă crede.
Cînd vom fi pe cale ca să-l răsturnăm,
Alergați în țară, știri o să vă dăm !

ADINA

Cine și pe cine să răstoarne cată ?
Oh ! pe domnul Ștefan !... Faceți-o îndată !...
Este rău !... dar este el, mirele meu !...
Îmi aduc amînte... capu-mi este greu !...

(Cîntă.)

El avea o față dalbă,
Părul galben strălucea,
Peste fruntea lui cea albă
Ca un abur pe o stea.

LAPUȘNEANU

Vai ! a sa vedere inima-mi zdrobește !...
Iată, vine domnul... Biță-l însoțește...
Noi plecăm îndată spre vecina țară...

MOGHILA

Dumnezeu vă aibă pînă la hotare
Sub a lui vedere !...

STURZA

Să nu ne uitați !

MOTOȚ

Să ne dați în știre ce o să lucrați !
Daca mîna morții ochii ne va-nchide
Pe streine locuri pîn-a se deschide
Poarta țării noastre, voi veți lăcrima
Pe al nostru nume ce se va uita !

LAPUȘNEANU

Moartea e mai dulce decît trista viață
Ce-mi arată țara astă-dimineată
Sub un vâl de moarte !

MOTOȚ

Trebui să plecăm !
(*Ei se depărtez.*)

SCENA XIV

ADINA

(*singură*)

Cînd vom fi pe cale ca să-l răsturnăm...
Vor ca să-l răstoarne !... Să-l răstoarne, bine !...

SCENA XV

ADINA, ȘTEFAN-VODA, BIȚA

ȘTEFAN

Vor ca să-l răstoarne... însă, zău ! pe cine ?

ADINA

(*cu nepăsare*)

Să-l răstoarne, dară astfel ei au zis.

ȘTEFAN

Cine ei ?

ADINA

Cei patru... acolo... Ce vis
Am avut !...

ȘTEFAN

Sărmana, nu știe ce zice.

(Cu ironie.)

Biță ! crudă faptă am făcut aice
Cu această fată !... Vezi, a-nnebunit !
Inima-mi să rupe !... Dar ea mi-a vorbit
De cei patru oameni și de răsturnare...
Să vedem ce știe, căci din depărtare
Am văzut aicea patru oameni stînd.

(Către Adina.)

Ce vorbeau cei patru oameni, suflet blind,
Ce vorbeau, ții minte ?...

ADINA

Dar... ca să omoare,
Pe tiranul țării...

DOMNUL

Nu cunoști tu oare
Ca să-i spui pe nume ?

ADINA

Unul semăna
Cu o zi de vară.

DOMNUL

Nu îi voi afla
De la dinsa.

BIȚA

Cată să-i luăm din urmă :
Au fugit p-acolo...

DOMNUL

Calea se precurmă
Mai-nainte... fie! vino, să-i cătăm!

BIȚA

Eu sunt de părere ca să ospătăm.

ACTUL III

(O cameră la Vilna.)

SCENA I

(E noapte.)

VILNA

(singură)

Noaptea se revarsă... nu știu ce simț eu...
Dar o turburare e în sinul meu !...
Duță o să vie... zău ! am fost nebună
Să primesc aceasta !... Nu e nici o lună
De când eu pe dînsul îl cunosc, îl știu...
Dar puteam eu face altfel ? E tirziu.
Îl iubesc ! Vai ! cine poate să auză
Vorbele frumoase și să nu răspundă,
Și să nu se-ncline la dorința sa ?
Sunt o biată fată... de mă va-nșela,
Va fi rău de mine ! Dar, închipuire !...
El e bun, e gingaș în a lui simțire,
Nu e ca Nicoară ; el a înșelat
Pe Elena, floare care s-a uscat
Fără să însufle vro compătimire
La nimeni în lume... Fragedă iubire,
Tu ce ai atîtea fermece cerești,
Pentru ce atîta schimbătoare ești ?...

(Se aude bătaia în ușă.)

Cine bate-n ușă ? Duță să nu fie ?

(Merge să deschiză.)

Viața și cu moartea totdodată mie
Parcă îmi zîmbiră !...

SCENA II

VILNA, ELENA

VILNA

Tu ești, draga mea ?
Tu mi-aduci aminte cît e lumea rea...

ELENA

Cei ce-mi dară mie viața, mă goniră
Cînd a mea greșală o descoperiră.
De atunci oriunde adăpost cerșesc,
Toți cu ironie, dragă, mă-mbrîncesc !
Foamea, setea crudă, osteneala-adîncă
Ca trei iesme negre ele înfig încă
Ghearele în trupu-mi și mă chinuiesc.
Viu dar către tine, tu, o, gînd ceresc,
Viu să-mi dai repaos, viu acum a-ți spune,
De iubești, o, Vilna, vreun gingaș june,
Teme-te de dînsul ! Vorbele lui sunt
Dulci ca fumul rujii răspîndite în vînt.

VILNA

Dorul tău te face ca să ai gîndire
Rea de toți bărbații... Este osebite,
Între oameni, răul dacă ar domni
Singur el în lume, viața ce-ar mai fi ?
Lîngă rău e bine : răul trebuiește,
Binele printr-însul lumea-l prețuiește.

ELENA

Vai ! aceste vorbe spun că tu iubești !

VILNA

(puind fața în mini)

Da, iubesc !...

ELENA

O, Doamne ! pentru ce voiești
Să fărâmi făptura cea mai drăgălașă
Ce-ai făcut ?... Dar cine inima-ți gingașă
A iubit ?

VILNA

Un tânăr blînd, frumos, plăcut...
Fără de avere și necunoscut...
N-o să m-amăgească...

ELENA

Galbena trădare
În coliba simplă are-a sa intrare
Ca și în palate; omul, eu să-ți spui,
Află-n amăgire dibăcia lui;
Cînd se naște-n lume orișice suflare,
Are cîte-o armă pentru apărare,
Omul singur are arma cea mai rea;
Căci e nevăzută, o, surata mea!
Și această armă crudă și prin care
A învins pămîntul, e a lui trădare.
Dacă ceru-ar face o singură zi
Omul să nu-nșele, fala i-ar păli.

VILNA

Tu mă faci să tremur, !... oh ! dar încă-o dată...
Duță este gîngăș; inima-i curată,
Tînără, frumoasă... nu mă va-nșela...
Pentru ce mă turburi cu-ndoiala ta ?
Căci un om ucide, trebuie a spune
Că ucigătorii fac această lume ?

(Se aude o bătaie ușoară.)

El e !... Ce voi face ? Tu ai depărtat
Liniștea din sinu-mi !...

ELENA

Poate și-am scăpat
Liniștea ! Tiranul n-ar putea să fie
Acest tînăr ? Nu știu ce îmi spune mie
Că el este însuși... De ar fi așa,
A venit minutul spre a-mi răzbuna...

(Tare.)

Crezi că-a lui iubire nu-i amăgitoare ?
Să te ia soție, Vilna, crezi tu oare ?

VILNA

Ce zici tu, Elena? Crez în sine eu,
Crez ca-n sînții îngerii și în Dumnezeu.

ELENA

Eu îi voi deschide... Învelește focul.
Și trecînd în umbră, lasă mie locul...
Vom vedea ce facem, dacă gîndul său
E curat spre tine, ori de este rău!...

VILNA

Bine zici!...

(Acoperă focul. Elena merge să deschiză.)

ELENA

Și acuma, moarte, vino și te-adapă
D-al său negru sînge care nici o apă
N-o putea să spele!... Vin a răzbuina
Prăzile căzute sub trădarea sa!

(Scoate un cuțit pe care îl încearcă cu degetul și îl ascunde din nou în briu. Într-acest timp, domnul Ștefan intră.)

SCENA III

ȘTEFAN, ELENA, VILNA

ȘTEFAN

Noaptea te ascunde, gingașă suflare,
În al ei sîn d-umbră, cum adîncea mare
Ne ascunde-n sînu-i un mîrgăritar
De o frumusețe și d-un preț prea rar.

(Elena împinge pe Vilna la spatele-i și iese înaintea domnului.)

Dar de ce vei oare să-mi lipsești privirea
De-a ta dulce față! și-astfel fericirea
Să nu fie-ntreagă?

ELENA

(la o parte)

El e ! Am ghicit !

DOMNUL

(luind mina Elenii)

Vino, și iubește, înger rătăcit
Din cereasca horă ! Fericit să fie
Sînul unei mume ce s-a deschis ție !
Cum deschide floarea sînul ei plătînd
Fluturelui dulce !... Lasă capul blînd
P-al meu pept să cază, stihiiile mute
Ce în sînul nopții zbor necunoscute,
La vederea noastră, zborul vor opri
Și de desfătare, drag vor răsări...

ELENA

Dar în ochii lumii astă întîlnire
E o vină mare... Nu e fericire
Ceea ce s-ascunde : fă-mă soața ta,
Și atunci ferice poci a mă chema...

DOMNUL ȘTEFAN

Ce ai zis ? De mine încă ai sfială ?
Nu deschide sînul la nici o-ndoială !
Ea oprește zborul sufletului tău,
Crede sau nu crede ! Te-ndoiești, e rău !

VILNA

(la o parte)

Bine ce vorbește !...

ELENA

Vița omenească
Este în ursită-i ca să se-ndoiască.
Îndoiala-n lume, dragă, a venit
Dupe ce credința noastră a slăbit
Prin cercări amare...

DOMNUL

Dar de cînd în noapte
Cu strigarea buhii de amare șoapte,
Filomela dulce mestecă cu dor
Cînturile sale pline de amor ?
A iubi, a crede, iată-a ta ursită,
Într-această lume, dulcea mea iubită !

ELENA

La a mea-ntrebare încă nu răspunzi !
Fă-mă a ta soată ! Pentru ce ascunzi
Gîndurile tale ?...

DOMNUL

Eu ascunz de tine
Gîndurile mele ? Vai ! dar nu sînt pline
De a ta iubire ? și numai de ea ?
Dar tu-mi ești mai dragă decît viața mea.
Cere însuși viața-mi... Îți voi da ce-i cere,
Moartea mea îți face ție o plăcere ?
Sub a ta privire, eu o voi curma !

ELENA

Nu voi să se stingă, dragă, viața ta,
Ea îmi este dulce...

VILNA

(la o parte)

Ce-a zis ea oare ?
Ale sale vorbe sunt cutezătoare !
Uită că vorbește pentru mine...

ELENA

Da.
Ea îmi este dulce și voi mîna ta,
Ca să fii fericit.

ȘTEFAN

Tu-mi vei fi soție,
Mîne... Pînă-atuncea, dragă, lasă mie
Dulcea fericire ca să-ți mai vorbesc,

De a mea iubire ! Vilno, te iubesc,
Cum iubește robul dulcea libertate,
Și un lînced veșted, viața, sănătate.
Ai văzut vrodată un martir rugînd,
Și perdut în rugă-i ochii rădicînd
Către cer în lacrimi ? El atunci zărește
Făcătorul lumii care îi zîmbește
Și-i deschide raiul cel desfătător,
Asfel pari tu mie cu al tău amor !

ELENA

(la o parte)

Lîngă frumusețea și a lui junie,
Ceru-i dete încă cruda viclenie,
Darul să răpească prin cuvinte dragi.

ȘTEFAN

Ah ! tu ești frumoasă ! Drăgălașii fragi,
Pîrguind, sunt vesteji lîngă-a ta guriță !
Noaptea pe ninsoare, dulce copiliță,
Singură aminte părul tău frumos,
Ce pe-ai tăi albi umeri joacă rîuros.
Ochii lui aminte ploile cu soare !
Sînul tău e fraged ca o rară floare
Ce-a născut sub vîntul primăverii cald
Și în care ohii ca-ntr-un rai să scald.
Sufletul tău este demn de frumusețea
Lutului ! Oricine i-a simțit blîndetea,
Stă și se întreabă dacă-i mai plăcut,
Mai presus el încă de gingașul lut,
Și atunci se-ntreabă ruja-i mai plăcută
Sau mirosu-i dulce ?

Să fii cunoscută,

Vilna mea, de oameni, lumea ar veni
Să să-nchine ție și-a te ferici !...

ELENA

Ale tele vorbe, dragă, sunt frumoase
Și cu-atîta încă sunt periculoase,
Cîte mîndre plante nu ascund în sîn
Moartea cea mai crudă în a lor venin ?

ȘTEFAN

A iubi în viață e a noastră-ursită !
A iubi o dată, viața e trăită,
Îți închipuiește o-nchisoare mare,
Unde robii cearcă munci omoritoare,
Lanțuri, foame, sete, griji ce-i vestejesc,
P-al lor pat de humă unde viețuiesc ;
Însă unde soarta a lăsat să vie
O rază de soare ca o bucurie,
Fruntea lor, ferice, a o răsfăta ;
Temnița e lumea și lumina sa
E amorul. Iată singurul dar bine
Ce se află-n lume !... Zilele puține
Ce avem în viață, zbor și nu s-ascult,
Orice zi ce trece e un dar mai mult.
Fericit acela ce, murind, va zice :
„Am iubit !“ Acela singur e ferice !
Mîine cruda moarte poate va sosi !...
De aceea astăzi cată a iubi !
Dacă e visare, viața ce se duce,
Cel puțin să fie o visare dulce !
Dacă viața-i scurtă, este dar un vis
Ce cu ironie întîmplarea-a scris
Pe nisipul lumii, răsturnat de vînturi.
Noi, rîzînd de viață, chinuri și mormînturi,
Cu o sărutare, suflet răpitor,
Să o scrim pe gura dulcelui amor !

VILNA

(la o parte)

Ah ! această viață e puțin a-i face
Jertfă !...

ȘTEFAN

Cînd amorul aripa desface
Să te ducă-n ceruri, o, frumoasa mea,
Mai gîndești tu încă la o lume rea,
Sau mocirla care o lege cerească
A-nviat, s-o miște și să-o risipească
Pe pămînt !... Oprește dulcele tău sin

A-neca în sine tinărul suspin
De amor !... Cînd floarea vîntului jertfește
Sînul ei cel fraged, oare să gîndește
Că-o să vestejească ? Floare de o zi,
Pentru ce ea timpul îl va socoti ?

(Ștefan ia brațul Elenii.)

Suntem noi în viață mai mult ca o floare ?...

ELENA

(la o parte)

Trebui a-l ucide !

VILNA

(la o parte)

O, desfătătoare
Vorbe !... Tu, Eleno, cinstea mi-ai scăpat...
Tu, căci fără tine, aș fi scăpătat...

ȘTEFAN

Vin pe sînu-mi ! vino și cu bucurie
Varsă peste viața-mi cupa cu-ambrozie,
Cu a ta frumsețe umple-o nencetat
Amorului dulce ce l-a îmbătat !

ELENA

(la o parte)

Iată ce îi zice ca s-o amăgească !

(Scoate cuțitul.)

VILNA

(la o parte)

Un cuțit ascunde ! Oare să-l lovească ?...
Nu voi să-l omoare !... Ar fi crud și rău !...

(Trece în partea lui Ștefan.)

ȘTEFAN

(tot către Elena)

Lasă-mă a soarbe din sufletul tău !..

ELENA

Iată, gura-mi soarbe încă una dată !
Apoi mori !

*(Elena rădică brațul să-l lovească. Vilna se aruncă între
Ștefan și Elena.)*

Bea moartea ! feară-nveninată !

(Elena lovește cu cuțitul în Vilna care cade.)

VILNA

(murind)

Sub cuțit în locu-i pus-am al meu pept !

ȘTEFAN

Auz două glasuri !

(Părinții Vilnei vin cu luminări.)

ELENA

Cerul e nedrept !

ȘTEFAN

Tu, aici, Eleno ? Ah ! și Vilna moartă !
Moartă pentru mine !...

ELENA

Blestemată soartă !...

(Domnul se duce rîzînd cu hohote.)

Pinza cade.

SCENA I

(O cameră la curte.)

Vorniceasa CHIAȘNA, PĂUNA hătămăneasca, BRAȚ și alți
tineri

CHIAȘNA

E tîrziu și domnul încă nu s-arată.
El nu este-acasă !

PAUNA

O să vie-ndată.
El vinează poate ceva dulci femeii
Ce nu le cunoaştem; dar pre anii mei,
Chiaşna, tu de dînsul nu eşti temătoare?
Laşi să se risipe a inimei floare?

CHIAŞNA

Temătoare? dragă! dar eu nu-l iubesc.
Ce cer lui eu este numai să domnesc!
Deci îl las să facă orice lui îi place.
Şi-l ajut eu încă în tot ce el face
În amor; adesea îi aduc chiar eu
Orice jupîneasă într-n gustul seu.
Nu doresc iubirea-i, ci a lui putere.
De cînd sunt cu dînsul am făcut avere.
Curtea nu-i aicea, suflet drăgălaş,
E la mine-acasă, în al meu locaş.
Să vezi tu, Păuno, boierii de ţară
Toată dimineţa stînd pe a mea scară,
Sfetnicii domniii venind pe tăcut
Ca să mă întrebe ce e de făcut!
Turme mari de oameni cer chiverniseală
Şi-mi aduc saci d-aur fără de sfială.
Iată ce-n iubire-i, dragă, caut eu.
Nu sunt temătoare şi tu o ştii, zău,
Căci n-am fost de tine.

SCENA II

Cei dinainte, DOMNUL, BIȚA

DOMNUL

Asfel Lăpuşneanu a fugit de noapte
Cu Moţoc şi alţii la poloni... sunt şoapte
De a lor venire cu oştiri leşeşti
Ca să mă răstoarne... Biţă, ce gîndeşti?

BIȚA

Omul se coboară dupe stinca sea
Care este viața, numai cu ce bea
Și cu ce mănîncă.

DOMNUL

Grecul zice bine !

Vorba lui e mare... nu cățați la sine,
Nici la al său nume ! Bunul Dumnezeu
Își alege-adesea instrumentul seu,
Ca să spuie lumii ceea ce-a gîndit,
Pe acel ce-n viață e mai înjosit.
Nu zîmbiți voi astfel !... Omul cel mai mare,
Și ales prin nume, cel cu minte, stare,
N-a costat pe bunul mare Dumnezeu
Mai mult greu făcîndu-l decît grecul meu.
Chiașna ! Masa noastră voi a fi voioasă !
Mîna ta cea albă toarne tîmîioasă !

*(Chiașna varsă vin în cupe. Domnul ia cupa a plină și
închină.)*

Vița este-o apă repede, ea trece,
După cum e valea care o petrece,
Stearpă și-întristată ori cu plante, flori,
Rîul ia cînd triste și cînd vii vulvori ;
Astăzi rîul vieții cură pe o vale
Tristă ca mormîntul... mă abat pe cale !...
Varsă vinul dulce, fumul său dă mie
Inima măreață, viață, bărbăție.
Tu, Păuno, umple-mi alt pahar cu vin
Și îți scaldă-ntr-însul buza de rubin !
Vinul dă curagiul și cu voia bună.
O, curagi ! ce lumea ți-a făcut cunună,
Ce-ți înalță templul, te crede din rai,
Pe pămînt tu însuți leagănul tău ai.
In acest vin dulce omul dar te vinde
P-o bucată d-aur !... Bucuria-ntinde
Aripa de roze peste sînul meu,
Sufletu-mî se-nalță către Dumnezeu.
Sufletul ? ce este ? cine îmi va zice ?
Filosofi și medici, răspundeți aice !...

Este el urmarea unui organism
Ce priimește lutul ? O, șarlatanism !
O, nebuni ! voi care știți atât de bine,
Cum e organismul și tot ce-i în mine,
Carne, sînge, nerve ; faceți-mi un om !
Faceți-mi o floare, faceți-mi un pom !
Nu puteți să faceți ! June jupînese !
Ați căzut în vise ca niște mirese !
Cine vă privește crede-neapărat
Că amorul dulce nu a răsfățat
Încă sînul vostru !... Chiașna mea, ai teamă
De vornicul mare ? Dar el nu ia seamă
Dragostele noastre ! Apoi l-am făcut
Vornic cu tocmeală a fi om tăcut.
Ia o harpă, cîntă cîntece senine
Ce vestesc plăcerea cît să crez că vine
Să plutească dulce pe aceste scări.
Imitează șoapta de dulci sărutări,
Imitează șoapta cupelor, ce, pline,
Se lovesc și varsă sunete streine.

CHIAȘNA

(luînd o harpă)

Voi să cînt durerea sufletului meu...

ȘTEFAN

Cîntec de durere nu voi să-aur eu !

CHIAȘNA

(cîntînd)

Mă întrebi ce îmi lipsește

Și nu știu ce să răspunz ;

Însă inima-mi slăbește,

Lacrimile se ascunz...

ȘTEFAN

Cîntecul tău răsună cum la mormîntare
Clăpotele urlă cu înverșunare !

CHIAȘNA

(schimbînd cîntecul)

Nevestică bălăiță
Ce ascunzi tu pe cosiță ?
Fir din care blîndu-amor
Face arc ucigător.
Nevestică albioară,
Ce ascunzi pe sînu-ți oară ?
Două albe porumbițe
Ce-au în ciocuri garofițe.

ȘTEFAN

(rădicîndu-se)

Bravo ! Umpleți cupa !

(Luînd o cupă.)

Chiașna, pentru tine !
O, tu știi a-mi face zilele senine !

(Oaspîi beau.)

CHIAȘNA

(cîntînd)

Nevestică dulce floare
Ce ascunzi pe buzioare ?
Un cuib drag de sărutări
Pe un pom de desfătări.

ȘTEFAN

Bravo încă-o dată !... Paharele sus !
Chiașna, îmi vei spune ceea ce n-a spus
Cîntecul, la vale !

CHIAȘNA

(înturnînd capul)

Cum poci, ce idee ?
Sunt a ta iubită, dar rămîi femeie.

DOMNUL ȘTEFAN

O, ipocrizie ! cînd tu vei peri
Dupe fața lumii, încă vei găsi
Adăpost în sînul de femei avute !

Voi aveți dorința fiicelor căzute
Și n-aveți curagiul să-o spuneți deplin ;
Lumea îmi tinjește că sunt libertin,
Pentru-un domn ! Hei bine ! ca să fac ce-mi place
Și să tacă lumea, călugăr m-oi face !
Ba mai bine pașă, călugăr mă tem...

(Rizînd.)

E prea mult !... Știți una ? O să-mi fac harem,
Să aduc cadine.

PAUNA

Și ne zici în față !

CHIAȘNA

Nu vei face-aceasta !

DOMNUL

Gîndul mă răsfață !

Poate o voi face !

CHIAȘNA

Doamne, voi muri !...

ȘTEFAN

Pentru ce ? La domnul ce-mi va urmări
Te-oi lăsa pe tine, dulce moștenire.

(Către oaspeți.)

Ce mai faci tu, Duță, cu a ta iubire ?
Faci tu prade multe ?

DUȚA

Fiecare zi

O femeie dulce vine a-mi jertfi !

Ieri am prins în cursă una minunată...

Tinără, frumoasă, crezătoare fată...

DOMNUL

Mi-e mi-a fugit...

Tinăra Sorină !

... DUTA
Eu, mai fericit
Am fost dar, stăpîne ?

... DOMNUL
Ce s-aude-afară ?
Oare răzvrătirea, a-nceput în țară ?

... CHIAȘNA
(privind pe fereastră)

E un mort ce-l duce spre a-l mormînta.
Doamne ! Este Vilna, e iubita ta
Ce o-ngroapă noaptea...

... DOMNUL
Iată una bună !

... BRAT
Între noi doi, singur meriți o cunună.

... DOMNUL
Să lăsăm dar morții căci ei nu mai vin.
Chiașna, umple încă cupa mea cu vin !

... BIȚA
Ah ! era frumoasă !

... PAUNA
(privind)

... Ce închipuire ?
Ați văzut pe Dala hatmanului Mire ?
Iată-o frumusețe... căci nu sunt bărbat !

... BIȚA
Hatmăneasa Dala ? E adevărat
Cînd o vezi, ai crede, pe o mie viețe !
Că-a furat modelul cel de frumusețe
Ce a pierdut cerul... Dar pe viața mea,
Cît e de frumoasă pe atîta ea
Este de cinstită !

BRAT

Adevăr vorbește,
M-a respins pă mine !

DOMNUL

Eu mă prind cu voi
Să-o aduc aicea a cina cu noi.

BRAT

Doamne ! țiu prinsoarea ! Doamne, tu vei perde.

DOMNUL

Și mă prind eu încă ca să se dezmerde
Ca o turturică lângă un izvor.
D-oi perde prinsoare, și al ei amor,
Să săruți pe gură pe a mea iubită !

(Arătînd pe Chiașna.)

(Către Biță, arătînd pe Păuna)

Tu pe cealaltă, floare-imbobocită
Ce-o păstrez ca ochii. Dar, de nu voi perde,
Să vă-nsemn pe frunte cu o cruce verde,
Să-o purtați trei zile.

BRAT

Orice vei voi !

BIȚA

(uitîndu-se la Păuna)

Și acum rog cerul a mă părtini !

PAUNA

(întorcînd capul dupe ce îl privește)

Dar e nebunie, doamne, de a face
Asfel de prinsoare !

CHIAȘNA

(cu cochetărie)

Mie nu îmi place !..

DOMNUL

Cine vă întreabă ? Asfel dar ne-am prins,
Merg să pui la cale d-a nu fi învins.

(Domnul iese cu toți bărbații.)

SCENA III

CHIAȘNA, PAUNA

(Ele se uită una la alta în tăcere.)

CHIAȘNA

Noi ce-avem a face ?

PAUNA

Gindul tău nu-ți spune ?

CHIAȘNA

Nu mă tem pe buze-i gura mea a pune ;
Dar e o prinsoare : toți o vor afla,
Și-asfel ne vom perde...

PAUNA

Nu ne vom pleca
La a lui voință !

CHIAȘNA

Asta nu se poate...
Știi cum este domnul ! Noi vom perde toate
Bunurile noastre care el ne da.
Noi și soții noștri... cată a lucra
Să cîștige domnul c-orce preț, nu-mi pasă !...

PAUNA

Cată să-o aducem în această casă
Mai întâi de toate !...

CHIAȘNA

Iată... o idee !...

PAUNA

Care? Spune mie!

CHIAȘNA

Dala e femeie,
Deci e curioasă, eu am să-i vorbesc
De minuni ce are palatul domnesc,
S-o invit să vie ca să le privească...
Soțu-i e la țară... poate să primească.

PAUNA

Gîndul tău îmi place... deci să alergăm
Astăzi chiar la dînsa și s-o întrebăm.

CHIAȘNA

Nu mai perdem dară timpul ce grăbește.

PAUNA

E ceva ce-mi spune Dala că primește...

SCENA IV

(O cameră la Dala acasă.)

DALA

(singură)

El mă lasă-acasă singură! S-a dus...
Nici nu-mi spune unde! Văz că m-am supus
Asfel ca o roabă la a lui voință!
Și-l iubesc...

SCENA V

DALA, CHIAȘNA, PAUNA

PAUNA

O, dulce floare de credință
Și de frumusețe, el te-a părăsit
Singură acasă!

DALA

Bine ați venit !
Singură... ai dreptul... dar eu sunt dedată
Cu aceste lipse...

CHIAȘNA

Taci, supusă fată.
Cine cu uritul s-a obicinuit ?
El e o ființă ce n-a izbutit
Cu nici o femeie să se însoțească !
Amîndoi alături nu pot să trăiască.
Soțul tău te lasă, singură tu ești
Pricina căci, dragă, prea mult îl iubești
Sau îl lași să vază calda ta păsare.
Un bărbat iubește ceea ce el n-are,
El e ca un cine care a lăsat
Pinea ce mîncă și a alergat
Să apuce piatra ce i se aruncă.
O căsătorie e o mare muncă
Pentru o femeie.

DALA

Eu nu crez așa...
Dar voi știți, bărbatul prin datina sa
D-a lucra afară, timpul îi lipsește
Ca să ne răsfete...

PAUNA

Dar cînd ne iubește
Află timp să șază nencetat cu noi !

DALA

V-așezați și spuneți ce mai faceți voi,
Eu nu știu nimica...

(Ele șed pe scaune.)

CHIAȘNA

Știrea cea mai mare
E că domnul Ștefan a primit prin mare
Lucruri minunate, șaluri, rochi de fir,

Vase prețioase, pietri de safir
Și de diamante, salbe cu rubine
Și mărgăritare, și bălașe ; cine
Poate să le-nșire, trebuie să vezi
Asfel de minune să poți ca să crezi...

(Scoțind o salbă.)

Probă astă salbă... ce îmi dete mie
Cînd am fost acolo...

DALA

(privind salba)

N-a putut să fie
Mai frumoasă salbă !

CHIAȘNA

Daca vei voi
Să le vezi, eu însumi te voi însoți,

DALA

Cînd ?

CHIAȘNA

Dar mine seară, vom veni aice ;
Vom pleca-mpreună.

DALA

(la o parte)

Mire, ce va zice ?

CHIAȘNA

Toată lumea strigă, Dala, că trăiești
Singură, retrasă ! Nurii tăi cerești,
Dulcea frumusețe ce te înconjoară
Ți le dete cerul să le-ascunzi tu oare ?
Tot ce-aiici în lume s-a primit de sus
Daruri minunate, oare nu-i, supus
La o datorie, ca să-mpodobească
Cu aceste daruri viața omenească ?

DALA

Viața pentru mine e locașul meu,
Soțu-mi, copilașii, și aicea eu,
Darurile mele în a mea iubire,
Le revărs cu pace și cu fericire !

CHIAȘNA

Fiecare vîrstă are legea sa,
Și a ta gîndire nu-î de vîrsta ta.
Tu ești încă jună... cine te ascultă
Crede că tu nu știi, că e viața scurtă
Sau gîndești că-n lume slabii muritori
Au ca să se nască de mai mute ori !...

DALA

Nu gîndesc eu, Chiașna, cum îți pare ție ;
Cică sunt femeie și am datorie.

PAUNA

Dar lăsați aceste vorbe de prisos !
Mîne mergem, Dala ?

DALA

Tare bucuros.

CHIAȘNA

(o sărută)

Dumnezeu cu tine, dulce sorioară !

SCENA VI

DALA

(singură)

Cînd vorbește astfel ce scop are oară ?...
Ce menire tristă la femeii s-a dat !
Ele să dezmerde omul insetat
De plăceri molateci ! Dar a ta menire,
O, femeie ! este plină de mărire,

Într-această viață, este să mărești
Omul prin simțire ! Astfel precum ești
Tu, va fi și lumea.

SCENA VII

DALA, BIȚA, DOMNUL (deghizat)

DOMNUL

Hatmanul lipsește
Mindră jupineasă ? Domnul îl voiește...

DALA

Este la moșie, a plecat de ieri.

DOMNUL

(căt-re Biță)

E frumoasă !-ai zice că cerești plăceri
Zboară împrejuru-i.

BIȚA

A-ntrecut pe toate !

DOMNUL

(tare, căt-re Dala)

Are să se-nturne mai curînd ?

DALA

Se poate..
N-am nici o știință.

DOMNUL

Ce fel ? A plecat
Fără să-ți dea seamă... iată un bărbat
Ce aminte timpilor cei bătrîni ! Ce nume
Merită să aibă fapta sa ! O, lume
Ești nedreaptă-n toate !..

... SĂ DALA

Daca nu-ți bați joc,
Nu știi cum te-amesteci unde nu ai loc?
Cine ești?...

DOMNUL

Sunt unul care îți păstrează,
Stima și respectul : mă interesează
Soarta-ți... Sunt din țara unde ai născut.

DALA

(cu oarecare interes)

Ești muntean?... de unde?... nu ai cunoscut
Pe slugerul Dima? Este al meu tată!...

DOMNUL

Îl cunosc... o carte el mi-a dat... și cată
Să ți-o dau la rindu-mi.

(Căutînd în sin.)

Dar o am uitat
La ospătărie unde am mîncat,
Dar o voi aduce poate mîine seară.

DALA

Mîine seară? Însă eu voi fi afară...

DOMNUL

La moșie poate?

DALA

Nu! M-au invitat
Două jupînese, mîine, la palat,
Să-mi arate lucruri demne de privire :
Domnul nu-i acasă...

DOMNUL

(la o parte)

O, ce fericire !
Chiașna și Păuna planul au format
Fără ca să-mi spuie și e minunat !

(Către Dala.)
Asfel dimineată cartea voi aduce
De nu astă-seară...

BIȚA

(la o parte)

Iată-o floare dulce
Ce-o să vestejească! Mi-a intrat în cap
O idee bună... aş voi s-o scap!...

DOMNUL

Pîn-atunci rog cerul să-ți trimită ție
Gînduri de plăcere și de bucurie.

(Ei ies.)

SCENA VIII

DALA

(singură)

Fața lui nu-mi place; peste buza lui
S-ascundea un zîmbet ce nu poci să spui.
Cît mă-nrîurise!...

(Bate din palme; o fată din casă vine)

Masa este pusă?

ȘERBA

Dară, jupîneasă.

DALA

(ieșind)

Singură!... supusă!...

SCENA IX

BIȚA

(intrînd singur)

Am crezut că nimeni nu e mai căzut
Decît mine; însă domnul m-a-ntrecut.
Inima-i lipsește cu desăvîrșire!

O, sărace Biță, tu tot ai simțire!
Voi cu orice mijloc cinstea ei să-i cruț.
Însă cine vine, iată-un săracuț...
Ce cunosc... de ceia ce-ngrijesc de țară
Cînd ei n-au ciobote...

SCENA X

BIȚA, TURCULEȚ

BIȚA

Iată-un perde-vară!
Turculeț, ce veste?

TURCULEȚ

Vestea este rea...

Țara geme-n lanțuri..

(Declamînd.)

O, patria mea!

Tu ai fost frumoasă, dar nefericită!...
Cere mie viața, țara mea iubită,
Voi muri ferice, numai tu să fii
Mare, strălucită, mîndră d-ai tăi fii!...

BIȚA

(clătînd din cap)

Turculeț, ascultă și răspunde mie.
Tu vorbești că țara geme în robie.
E a ta părere; însă zici să peri
Pentru fericire-i! Știi ce zici? ce ceri?
Ce-i această țară? Țara ce-ți dă ție?
Nu ai drept într-însa; nu ai datorie!
Tu nu ești nimica... eu să-ți spui ce ești;
Eu să-ți spui în țară ceea ce găsești:
Într-această țară tu n-ai nici un nume,
Tu n-ai nici o stimă... poți să fii în lume,
Poți să mori și nimeni să te fi-nsemnat.
Unde mergi la oameni ești neașteptat,
Țara nu-ți dă ție nici ce-ar da la cine.
Cîte o zimbire și puțină pîne.

Lipsa despre toate încă a slăbit
Trupul tău cel june ce s-a ofilit.
Și cu toate-acestea tot mai ții la țară !
Tot te plingi că soarta țării e amară !

TURCULEȚ

Tot ce-ai zis de mine este-adevărat
Și de vei, voi spune eu ce ai uitat !
Țara mă respinge, mă desprețuiește,
Foamea, setea, frigul, trupu-mi vestejește,
Nu mai am nimica : tot mi-a ucis ea ;
Însă nu-mi ucise și inima mea !
Ea rămase jună, fragedă și caldă.
În iubirea țării inima-mi se scaldă.
Ea nu mă iubește, dar eu o iubesc !

BIȚA

Ești din neam de cîne care îl lovesc
Și el încă vine plin de bucurie
Către cel ce-l bate... Mergi ! Tu n-ai mindrie !...

TURCULEȚ

Dacă țara noastră mi-ar fi dat averi,
Cinste, ranguri, nume, viață de plăceri,
Poate n-aș iubi-o !... Voi ce-aici în țară
Aveți toate-acestea, o iubiți voi dară ?

BIȚA

(la o parte)

Are el dreptate !...

TURCULEȚ

Voi, voi, o iubiți,
Cînd îi sugeți viața, numai să trăiți ?
O iubiți ca ursul ce iubește mierea
Ca să o mănînce.

BIȚA

Eu îți iert durerea
Ce te face astfel de cutezător !

(La o parte.)

Să-l cîștig cu aur... e cap de popor...

(Tare și prezentîndu-i o pungă.)

Iată-aceea aur... să-l iei tu, sărace!

TURCULEȚ

(aruncîndu-i punga în obraz)

Cu al vostru aur eu nu am ce face!

la și dă-l la alții!... Trupu-mi e făcut

Să se vestească; nu e de vîndut,

Numai carnea grasă are căutare,

Și aceea este numai de vînzare.

(Biță culegînd punga.)

ACTUL IV

SCENA I

(O cameră la palat.)

DOMNUL

(singur)

Strigă, astăzi, țara. Strigă. Va striga
Totdauna. Astfel e menită ea.
Între tron și țară nu e simpatie,
Nu va fi, nu poate negreșit să fie
Între domn și robi pentru dînsa loc !
Unul este apa, celalt este foc,
Și cu toate-acestea, ura lor cea mare
A găsit putere în a mea purtare,
Fără socoteală ! Căci o mărturesc,
Eu sunt rău cu țara, o desprețuiesc.

(După o pauză.)

A fi bun?... Dar cine socoteală ține ?
Este tot atîta... faci ori rău ori bine,
Tot atîta face, ești tot rău văzut,
Lumea-i ipohondră ! De cînd s-a născut
Crede că-i bolnavă... Spune-i tot e bine,
Mare și la locu-i, te-o urî pe tine ;
Spune-i dimpotrivă, totul este rău,
Că fi faci plăcere ! A lui Dumnezeu
Parodie este astă faptă mare
Ce să cheamă lumea ! La a sa fătare,
Haosul acesta fu neapărat
Prins de friguri rele. Lumea a păstrat
Aducere-aminte.. Eu voi fi cum este
Lumea. Oare fulgul se împotrivește
Vîntului ce bate, suflă furios ?
Între toți eu singur mai sunt sănătos !
În oceanul vieții sunt o picătură ;
Lumea, umbră-a vieții vecinice ce cură,

Crede că-i născută a se bucura
Pe pământ... Voi merge dar pe urma sa...
Dar e noapte. Dala încă nu s-arată..

SCENA II

(Cameră la palat.)

DOMNUL, DALA

CHIAȘNA

(către Dala)

Domnul nu-i acasă, fii încredințată...
Înainte însă de a cerceta
Casele, aice trebuie a sta,
Ca să vie omul care să ne-arată...
Șezi, frumoasă Dala..

(Chiașna să așază lângă o masă încărcată cu vinuri și mâncări, și face să șază și cele două dame.)

DALA

Iată și o masă... vinuri și bucate !...

(Către Chiașna.)

Intr-această casă mult să nu ședem !
Soțu-mi se așteaptă... astă-seară... hem !...
Ce văz ? .. Iată omul ce-a venit la mine
Cu o carte !...

DOMNUL

Dară, și sunteți la mine...
Am venit cu carte către domnitor...
Locuiesc la curte...

(Apropiindu-se de ele.)

Nici un muritor
N-ar simți plăcerea mai mult decât mine,
D-ați gusta din cină !...

(Domnul șade lângă Dala.)

CHIAȘNA

Dară... tare bine !

PAUNA

Mie-mi este foame...

(Către Dala.)

Vei să ne-nsoțești ?

DALA

Nu știu... nu mi-e foame !...

CHIAȘNA

La ce te gîndești,

Dala mea ? Cinează !... Ți-am mai spus o dată...

Tu trăiești în lume ca o jună fată,

Nu ca jupîneasă !... Nu te pizmuiesc.

PAUNA

Însă sfiiciunea e un dar ceresc,

Ea e la femeie ce la roze este :

Vălul de roșeață ce o mpedoste.

CHIAȘNA

La fecioară, poate, nu și la femeii :

Mirele cel tînăr rupe vâlul ei,

În a nunții noapte.

DOMNUL

Rogu-vă ședeți,

(Vărsînd vin în păhară.)

Căci prin nemîncare nevoie n-aveți

S-arătați că sunteți îngeri ! Dară, dară

Sunteți niște îngeri !... Fericită țară,

Ale cărui fiice parcă au născut

Din a serii rouă...

CHIAȘNA

Tu vorbești, plăcut,

Doamne !

DALA

(către Chiașna)

Doamne ! Ce zici, oare el să fie ?

CHIAȘNA

Domnul țării însuși...

DALĂ

De ce-ați ascuns mie ?

DOMNUL

Eu sunt domnul țării... O, copilă jună,
Amîndoi în viață purtăm o cunună.
Eu am una d-aur, tu de frumuseți,
Ce înecă focul dulcii dimineți !
O, femeie ! Voi sunteți în această lume,
Doamne-adevărate ! Într-al vostru nume,
Noi cătăm mărire, sceptru și averi,
Ca să le dăm vouă ! Hora de plăceri
Dulci ce ne îmbată, vouă se robește :
La zimbirea voastră ea se risipește
Sau supusă, blindă, cu un salt giugaș,
La piciorul vostru vine drăgălaș.
Eu sunt domnul țării ; dar sunt rob, vezi bine !
O ființă dulce ce în lanț mă ține...

CHIAȘNA

Ce ființă, doamne ?

DOMNUL

Las să o gicești..
Sufletu-i aminte boarele cerești,
Ochii săi sunt roua după viorele,
Cînd gonește ziua serbedele stele,
Fața-i e ca vâlul cel de rouă, rar,
P-un buchet de roze sau ca-acest pahar
De jasp alb prin care vinul se zărește,
Zimbetul cel dulce gura-l aurește,
Cum un flutur d-aur pe o roză...

CHIAȘNA

Zău !

Este prea frumoasă, ca să poci fi eu !

Nici eu... Dar e lesne să găsim îndată,
Cu aceste vorbe cine-i desemnată.
Dala, numai Dala...

DOMNUL

Văz că ați găsit...

DALA

Eu? .. Nu sunt frumoasă...

DOMNUL

Ceea ce-am vorbit,
Toată țara zice.

DALA

Țara s-amăgește !

DOMNUL

Țara zice bine. *(Turnînd vin în cupe.)*

Viața se răpește,

În a ta privire, dulcea Dala mea !

Pentru cel ce iese dintr-o iarnă grea,

Primăvara n-are o înrîurire

Mai desfătătoare ca a ta privire.

Asfel, de acuma, dulce Dala mea,

Orice frumusețe, care mă răpea,

A pălit nainte-ți ; lumea e perdată.

Pe tot universul, Dala e văzută

Singură, frumoasă ca un Dumnezeu.

Tot ce este-n lume este darul seu.¹¹

Fapta sa ? În totul mie îmi zîmbește,

Toate pretutindeni : Dala ! îmi șoptește !...

DALA

Dar aceste vorbe, doamne, nu se spune,

Nici făcînd o glumă !... Ele sunt nebune !

Căci sunt măritată cu un om, o spui,

Demn de-a mea iubire și voi să rămii
Demnă d-a lui stimă, căci a lui iubire
Este visul vieți-mi cel de fericire !...

DOMNUL

Ce este iubirea celor ce se-nzor ?
Este un orgoliu ce vestește lor
Regulat minutul cînd o să prînzească,
Cînd or să se culce, cînd o să iubească !
Dala, fericirea este un băiat
Orb ; ca să ajungă unde e chemat,
Trebuie a-l duce nencetat de mină
Vesela schimbare ! sau de nu, amină
Nencetat în cale, sunt incredințat.

DALA

Doamne, fericirea este-n măritat,
O iubire dulce care fericeste,
Pacea și onoarea le chezeșuiește
Și mai buni ne face..

CHIAȘNA

(rîzînd)

O, ce minunat,
Jună și femeie tu ai cuvîntat
Ca mitropoliții !... Ți-ar cuveni ție
Ca să ai o cîrje și o parohie.
Viață și junie repede declin ;
Cea dintii se stinge ca un fraged crin,
Cea din urmă trece ca prefumul dulce !
Nu se mai întoarce vîrsta ce se duce.
Omul naște-o dată ; n-o să mai venim,
În această lume... Dala, să iubim !

DALA

(sculîndu-se)

Voi să plec d-aicea.

DOMNUL

Ce ? să pleci îndată ?
O, frumoasă Dala, șezi și mă imbată
Cu a ta privire !... Oare ai venit

Să-mi arăți tu mie cât de fericit
Eu aş fi în lume şi perind îndată,
Viaţa-mi să se facă aspră, întristată ?
Nu mă pui în cale-ţi, nici că te opresc...

SCENA III

Cei de mai-nainte, HATMANUL MIRE

(Hatmanul intră prin forţă, copiii din casă vor să-l oprească.)

HATMANUL

Mă lăsați să intru ca să-mi scap soţia...
Unde este Dala ? Moartea şi urgia !...

(Către Dala.)

Dar tu cum te afli în această casă
Blestemată, unde şezi cu ei la masă ?
Cu femeii nebune, care s-au pierdut ?
Care pentru aur, cinstea şi-au vindut ?
Ai intrat în rîndul astor curtezană ?
Cît ai cumpărat-o, spune tu, tirane ?
Să-ţi întorc eu preţul ! Cer nesocotit,
Dala mea pierdută, şi tu n-ai trăsnit !
Inimă trîndavă, nu te spargi tu încă
Sub a ta turbare şi lovire-adîncă ?
Dala-i curtezană, şi eu mă supun ?
Este vestijită, şi eu nu-mi răzibun ?
Pleacă a ta frunte, o, căzută ţară !
Ea nu mai roşeşte d-a ei soartă-amară
Şi d-a ei ruşine... Vai ! tu ai murit !
Tu ; dar al meu sînge nu a putrezit.
Şi tu, domn al ţării, dintr-o dinastie
Nobilă, a cărei dalbă vitejie,
Fapte mari, virtute, ţara a-nălţat,
Suferă a-ţi zice, rob încoronat,
Că un om ca tine nu poate să fie
Din această viţă, trăsnit şi urgie !
Muma cu păcatul s-a împerecheat
Şi în umbra nopţii, viaţa ea ţi-a dat.

DOMNUL

(se ridică.)

Biță ! Să-l arunce într-o închisoare,
Unde să nu aibă nici aer nici soare !

DALA

(cade în genunchi la domn)

Doamne ! Indurare ! Nu îl asculta !
Și revarsă-asupra-i bunătatea ta !

HATMANUL MIRE

Ce zici, curtezană ? Crezi că ții la viață ?
Mai am eu în lume zile de dulceță ?
Mai am eu mândrie ? Mai poci eu trăi,
Mai poci, fără cinste ? Eu voi a muri...

DALA

(aruncîndu-se la picioarele lui)

Sunt nevinovată ! Îți voi spune ție
Cum eu sunt aicea... te încrede mie !
Mire ! Nu te perde !... Vai ! Eu te iubesc !

HATMANUL MIRE

Fugi ! Pe a ta frunte rușinea privesc !
Ai pierdut onoarea... vorbele-ți pe mine
Nu pot să mă-nșale.

DOMNUL

Dala, fă mai bine !

Lasă să-l închiză, și tu, dulcea mea,
Vin și șezi la masă. Chiașna, vin cu ea !
Nu știi tu, copilă, fără răutate,
Că o frumusețe în aste palate
Nu iese afară fără a lăsa
Din mănuchiul dulce să cază ceva ?
Deci, mă jur pe viață, sceptru și domnie,
Că frumoasa Dală a mea o să fie.

HATMANUL MIRE

Și eu jur pe ceruri, că altfel va fi !

DOMNUL

Îi puneți în lanțuri ! Nu-l lăsați aci !

HATMANUL MIRE

(se apropie de Dala)

Dala ! Voi mai bine să fii mormântată
Decît fără cinste.

DALA

Sunt nevinovată !

(Hatmanul lovește în inimă cu un cuțit. Ea cade.)

HATMANUL

(către domn, cu un ris amar)

Mori, ca să poți zice !

A ta o să fie ! O, tirani turbați !

(Hatmanul se lovește cu cuțitul și cade.)

DOMNUL

(către gardă)

Aste două leșuri d-aici rădicați !

(Privind pe Dala moartă.)

Moartă, ea păstrează a sa frumusețe !

Rozele poleie încă-ale ei fețe !

SCENA IV

DOMNUL

Toate-aceste lucruri au să mă doboare,

Sau să mă ucigă !... Dar mai poci eu oare

Să mă schimb, o, soarte ? Spune, mai poci eu ?

Tristă parodie a lui Dumnezeu.

O, deșartă lume ! să mai am eu stimă

Pentru tine ? Cupa de dispreț e plină...

Mi-ai părut în ochii-mi astfel precum ești.

(Arătîndu-și inima cu mîna.)

Acolo fusese vise îngerești,

Pîn-a nu cunoaște omul ; dar îndată

Ele vestejiră, vai ! și niciodată
Cît aici în lume încă voi mai fi,
Inima-mi zdrobită nu va-ntineri !
Tronul mă apasă, țara... nu îmi place !
Voi să-o las... un pașă turc voi a mă face...

SCENA V

DOMNUL, CHIAȘNA, PĂUNA, BRAT, DUȚA

DOMNUL

Unde-ați fost, frumoase și plăpînde flori,
Ce veniți în lume dulci ca niște zori !
Chiașna mea frumoasă ! voi să cure vinul
În această cupă ! Să-mi înec suspinul
Inimii !... Voi nu știți... ceea ce simț eu...
Gîndul mă apasă... oh ! vărsați mereu
Vinul ce gonește gîndurile rele !...
S-a uscat izvorul mulțumirii mele !...
Nu rîvniți la soarta-mi ! Eu sunt ocolit
De măriri în lume... dar, sunt fericit !...

(Bea dintr-o cupă vin.)

Perderea de minte este fericirea !
Ce e dară mintea ? E nefericirea !

(Oaspiți beau.)

Cel ce-a făcut omul astfel păcătos,
L-a făcut cum este spre-a nu fi gelos
De a lui făptură, deci ca să nu fie,
A făcut din lume ceva ce minie !

SCENA VI

Cei de mai-nainte, ADINA (nebună, cu părul despletit,
intră cîntînd)

ADINA

Eu voiam să fiu mireasă,
Și să port cununi de flori.

DOMNUL

(*la o parte*)

Iată încă o pradă !...

(*Tore.*)

Ce vii tu aici,

O, nebuno !... pacea noastră vei să strici ?...

ADINA

(*cîntînd*)

Fost-am mîndră și aleasă

Cînd mergeam în sărbători...

CHIAȘNA

Iată o nebună ! Ea a nebunit

Pentru-a ta iubire...

Ce om fericit,

Doamne ! tu ce-nsufli patimi înfocate !

ADINA

(*deșteptîndu-se*)

Cine-nsuflă patimi ?...

(*Ștergîndu-se la ochi.*)

O, ce gînd străbate

Mintea mea ?... Dar unde sunt și ce văz eu ?

Domnul !... jupîneasă ! pe sufletul meu !...

Ce faceți acolo ?... Oare vă aduce

Să vă pearză ?...

(*Către Chiașna.*)

Dragă, fața ta e dulce...

Tu ești jună... poate nu știi unde ești...

El o să te piarză... fugi !... fugi !... de iubești

Viața !... cîntea !... mîne o să vestejească

Anii tăi cei tineri, fața-ți îngerească...

Vei fi numai urma undei-ce-a secat

Căci el poartă moartea într-un sărutat !...

Oamenii vor zice căutînd la tine :

Iată o ființă fără de rușine !

Și de ai o mumă, te va blestema...

Fără ca să-ți crează... Tu te vei usca...

Nu te-ncrede-n vorba-i ! El te amăgește !...

Fugi !... E mincinoasă lumea ce trăiește !...
Voi să plîng atîta cît să-nec de tot
Cu-ale mele lacrimi lumea.. și să pot
Să-mi răzbun prin moarte-i ; dar nu poci a plînge...
Doru-mi e prea mare !... inima-mi se frînge
Ca o floare moartă !...

(Către domn.)

Ce rău am făcut,
Doamne ! ca să farămi traiul meu plăcut ?
Zilele-mi frumoase, visele-mi iubite
P-al meu sîn de fată dulce adormite ?

(Devine iară distractă și cîntă.)

Eu visam să fiu mireasă
Și să port cununi de flori...

DOMNUL

Mergi d-aici, nebuno ! tu m-ai întristat...

(Garda vine. Către gardă.)

Alungați nebuna din acest palat !...

(Garda o respinge.)

ADINA

Fost-am jună și frumoasă
Cînd mergeam în sărbători.

SCENA VII

Cei dinainte, afară de Adina

DOMNUL

Chiașna, varsă încă vinul în păhare...
Voi ca să-mi perz mintea ! ca să n-am muștrare...

(Vobînd către părete.)

Cine ești tu oare ? Ce vii tu aici ?
Vilna ! o, durere !

CHIAȘNA

Doamne, dar ce zici !...

DOMNUL

Vilna ! dragă umbră ! de ce-mi mustri mie
Moartea ta ? Nu dasem inima mea ție ?...
Nu ! eu niciodată nu te-am amăgit...
Tu o știi ?... pe nimeni eu nu am iubit
Ca pe tine ! Mîna unei june fete
Te-a ucis, o, Vilna !... Dați-mi vin, mi-e sete !...
Fugi, gingașă umbră, nălucire, vînt.
Te înturnă-ndată în al tău mormînt !
Morți, lăsați în pace pe cei vii să moară !
Viața-i agonia morții... pizma oară
Vă muncește ? Umbre dragi ce ne lipsiți,
Pe cei vii din lume să nu pizmuiți !

CHIAȘNA

E nebun ! Ce vede ?

PAUNA

Vilnei el vorbește...

Umbra ei îi pare... Vinul aburește
Creierii...

DOMNUL

Ce ziceți ?... Nu sunt încă beat.
Vilna ? Știți, aceea ce s-a-mpămîntat
Ieri, acolo este, iată, mă privește
Cu-ochii plini de lacrimi !... doru-i mă zdrobește !.

(Pune mîna pe ochi.)

Umpleți cupa încă !... Ce văz ? .. a perit !
N-ați văzut pe nimeni ? .

CHIAȘNA

Eu nu am zărit..

DOMNUL

Umpleți ! umpleți cupa !... voi să perd simțirea
(Luînd cupa.)

Ah ! aici s-ascunde pacea, fericirea !...
Lumea mă-nspăimîntă !... Oamenii ce sunt ?
Planta ce se-nalță pe acest pămînt,
Ca să vestejească ?... planta trecătoare

Ea, mai fericită naște, crește, moare,
Fără conștiință ; omul peritor,
Omul singur trece viața sa în dor,
Dumnezeu, vai ! puse în acea țărână,
În această formă care se dărîmă,
Ce se zice omul, darul său cel sînt...
Ca mai mult să simță dorul pe pămînt !
Piară astă viață daca e legată
Cu amărăciunea !... Voi să mor îndată !..

CHIAȘNA

Vei să mori ? Rămîn dulcele plăceri
Ca să îți îmbete viile dureri.

DOMNUL

Am cătat uitarea dorului în vin,
Și-n plăceri molateci p-al femeii sîn ;
Dar aflai dezgustul !...

CHIAȘNA

Fă dar faptă bună
Pentru omenire !

DOMNUL

Chiașna ! ești nebună !
Pentru omenire vei să fac ceva ?
Ca să fac aceasta cată a avea
Flacăra credinții... O, vrăjmașă soartă.
Și eu n-am nimica... Inima-mi e moartă.
Tu zici să privească celui ce-a orbit !
Ce e fapta bună ce tu mi-ai vorbit ?
Ce e omenirea ? Ce le e cuvîntul
De a fi ? întrebă, draga mea, mormîntul !
Feară fără sațiu, pentru el lucrăm...
Fapta noastră bună e să îngrășăm
Gura astii feară...

CHIAȘNA

Fă război îndată !
Ca să-ți risipească grija ce te-mbată.
Repede uitarea vei afla în el...

DOMNUL

Să rădic eu arma ? Nu poci, sunt mișel...
Norii ametelei ce pluteau pe mine,
Se risip... o cupă încă, pentru tine !
Sunt nebun a-ți face singur gîndul rău !
Oaspeți, beți cu mine !... Chiașna, cîntul tău
Voi să se auză, plin de bucurie,
Fraged ca plăcerea !... Ce îmi pasă mie
Scopul omenirei ? N-am făcut-o eu
Asfel de urită, pe sufletul meu !
Dar o cugetare ! Chiașna, dulcea mea.
Știi tu ? fie lumea bună, fie rea,
Cupa desfătării pare-mi-se mie
Că-a secat uritul, a-nceput să vie.
Alt tărîm acuma voi să brăzduiesc,
Alte dulci petreceri voi să răspîndesc,
Pe această viață care-ți place ție.

CHIAȘNA

Știi tu, fă îndată aici o orgie.
Vei aduce noaptea fete și muieri
Din cele mai bune neamuri de boieri,
Vei trimite-ndată ceata ostășească
Din ale lor case ca să le răpească
Cum vor fi, prin silă, să le-aducă-aici,
Vei aduce încă și ostași voinici,
Masă, vinuri, danțuri, muzică, vor face
Ale vieții chinuri un minut a tace.
Ce zici ?

DOMNUL

De minune ! O, drăguța mea,
Tu mi-ai furat gîndul ce mă mîngîia.

(Către Biță.)

Biță, pleacă ! Spune armașului mare
Ca să ia cu dînsul cetele tătare
Și să calce-ndată case boierești.
Care ?...

CHIAȘNA

Pe la Razi, Ciogoli, Neculești,
Bărlănești, Buhuș, Tanski și Stărcești,
Șoldan, Dragoș, Bașot, Hazar și Strejești
Sunt d-acele case unde se găsesc
Cele mai frumoase flori ce strălucesc,
Flori cu suflet dulce, flori dezmerdătoare
Ca să-mpodobească astă sărbătoare.

DOMNUL

Auzi tu ? Pornește ! Cum le vor găsi,
Nu sau îmbrăcate, să le-aducă-aci...
(*Biță iese.*)

SCENA VIII

Cei dinainte, afară de Biță

DOMNUL

Aste nume, Chiașna, bine sunt găsite :
Cele mai frumoase, cele mai cinstite.
Meritul tot este, îmi place să spui,
Pe cele cinstite ca să le supui.
Acolo e luptă ; a lor junghiere
Are totdeauna merit și plăcere.

CHIAȘNA

Au să strige mine când vor auzi..
Crudă tiranie !

DOMNUL

Zică ce-or vol.
Nu sunt eu tiranul cel întâi în lume,
Nici cel după urmă ; libertatea-i nume
Cu care înșală de veacuri de ani
Biata omenire niște șarlatani.
Lumea e o turmă dată moștenire
La câțiva și lupta, pentru omenire,
Nu e între popol și între tirani,

Lupta de scăpare e-ntre șarlatani
Care să apuce locul la putere
Ca să mulgă turma ce-a născut a pere.
Dreptul celui tare este tot aici.
N-asculta ce cîntă falșii fanatici,
Nici judecătorii care dau dreptate,
Nici turburătorii ce strig libertate,
Dreptul celui tare este legea lor,
Dreptatea, morală, vorbe care zbor.
Vezi societatea cum e așezată ?
Toți de drept vorbește și cel care cată
A lovi, pe alții, și chiar cel lovit !
Care drept ? Acela care e primit
Între oameni ? Vise și șarlatanie
Ceea ce zic dreptul, este tiranie.
Legea pedepsește pe un biet țilhar,
Însă care lege pune un hotar
Limbilor ce calcă p-alte limbe ? Care ?
Cel slab este încă prada celui tare.
(Se aud zgomote mari pe strade.)

SCENA IX

Cei de mai-nainte, BIȚA

BIȚA

Au călcat tătarii casele alese
Și au smuls pe fete și pe jupînese ;
Cum erau atuncea cînd sârmanul om
Repaosul dulce caută în somn ;
În vestmîntul nopții, cum și despletite,
Ca niște albi iepuri se băteau răpîte,
Pe-ale tătărimii brațe de oțel.
Lacrimi, leșine, strigări d-orice fel.
Dar veniră oameni, șerbi și robi, poporul,
Alergau cu spada, lancea și toporul.
Dar nu curse sînge. Tătarii-au lăsat
Pe femei în noapte și s-au depărtat.
Dar s-au strîns boierii la mitropolie.
Se răscoală ; poate chiar aici să vie,

Strigă toată lumea moarte lui Ștefan !
Moarte Chiașnii !..

(Voci afară.)

Moarte crudului tiran !

DOMNUL

Curtea e păzită ?

BIȚA

Orice este-oștime

Toată e sub arme, toată e cu tine.

DOMNUL

Asfel nu îmi pasă !

(Voci afară.)

Moarte, jupînesii Chiașnii !

CHIAȘNA

Ce zic ei ?

DOMNUL

Ai credință-n mine și-n ostașii mei.

SCENA X

Cei dinainte, ROXANDRA, sora domnului

ROXANDRA

Ce auz-afară ? Este răzvrătire.

Viata-ți e-n pericol. Doamne, a' tu știre ?

(Văzînd pe Chiașna.)

Dar ce văz aicea, mare Dumnezeu !

Iată ce te perde, o, fratele meu !

Lasă p-a ta soră să aminte ție

În minut-acesta sînta datorie :

Ai o datorie mare de-implinit,

Este-un tron aicea care s-a zdrobit,

Este-o dinastie care se ucide.

Un Ștefan-o face, alt Ștefan o-nchide !

Tu lași să se surpe ceea ce Ștefan
Cu atîta trudă, agerul Bogdan,
Petru Rareș însuși, al nostru părinte,
Au nălțat prin fapte ce mari lupte-aminte.
Viața ce se trece fără de virtuți,
Cu femei nebune, cu oameni căzuți
Seacă și usucă tot ce omul are
Mai frumos, mai nobil, mai înalt, mai mare.
Sufletul coboară din înaltu-i loc,
Fuge-a minții rază, al inimei foc.
Deci omul ce perde a sa energie,
Nu mai are dreptul în viață să fie.
Viața-i energia și spre a trăi,
Cată mai nainte a se dovedi.
Ieși din sînul morții și al trîndăviii,
Mergi în apărarea țării și domniei !
Unde e pericol, pentru-al său popor,
Acolo e locul unui domnitor.

ȘTEFAN

Mă lăsați cu visuri bune de copii
Ce învăț la școală ! Tronuri, dinastii
Și virtuți, eresuri, arme de-nșelare
Pentru omenire ! Lumea nu mai are
Pentru mine fermec, tu știi, sora mea !

ROXANDRA

Erai ca fecioară, inima-ți era
Bună zi crezîndă. Tot ce trebuiește
Ca un domn să facă ceea ce vreaște
Legea ! Niciodată moarte nu ai dat.
Tu întotdeauna, doamne, ai iertat.
Cînd vedeai femeia tînără, frumoasă,
Îneca roșeața fața ta sfioasă,
Cînd de fapte rele, crime auzai,
Că se fac în țară, tu zdrobit plîngeai ;
Cînd divanul nostru da ordine rele,
Cînd boierii țării puneau biruri grele,
Tu luai să aperi pe cei asupriți !
La palat de tine erau toți primiți,

Mici și mari, și nimeni nu ieșea d-aice
Fără mîngiere. Eu eram ferice !
Astăzi, ce schimbare !

DOMNUL

Este-adevărat,
Eu o știu, Roxandra, dragă, m-am schimbat.
Eu eram atuncea afară din țară,
Afară din date ; unii se sculară
Ca să mă răstoarne sau viața să-mi ia.
Căci dreptatea bună lor nu le plăcea.
Ei au vrut hrăpire, au vrut tiranie,
Au vrut desfrînare, le-am dat să le fie !
Asfel este țara noastră, asfel sunt
Orice limbi aicea p-ast colț de pămînt.
Nu mai cred în nimeni, în nimic din toate
Și-ale tale sfaturi frumoase nu poate
Să mă schimbe încă.

ROXANDRA

Iată ce găsești
În această lume cu care trăiești !
Un dezgust de viață, moarte, amorțire,
În tot ce înalță, tot ce e mărire
Omenească ! Însă, doamne, ești perdut !
De cînd este lumea nimeni n-a putut
Omorî morala, dreptatea, ființa.
Daca al tău suflet a perdut credința,
Cel puțin găsește atîtea puteri
Ca să-ți aperi viața, tronul de boieri !
Nu auzi departe strigătul ce crește ?
Este dinastia ce se risipește !
Mergi și mori în luptă pentru o idee.
D-a ta slăbiciune, cruță p-o femeie
D-a roși ! Și scapă tronul cletenat ;
Sau de nu, voi merge eu ca să mă bat !

SCENA XI

Cei dinainte, UN CAPITAN

CAPITANUL

Doamne ! este timpul ca să vii îndată.
Sfingele se varsă, oastea supărată
Zice rele vorbe de Măria ta.

DOMNUL

(armîndu-se)

Spada și amorul mă vor ajuta.
Voi urcați în turnul ce dă în grădină !

ROXANDRA

(la o parte)

De veninul morții inima-i e plină !

(les tofi.)

SCENA XII

(Sub un cort în tabăra de la Țușora.)

MUMA ADINII

Iată-mă-n mijlocul taberii-ostășești,
Unde e tiranul vieții omenești,
Unde e satana părtinit de soarte !
În orașul Iași a scăpat de moarte
Zilele trecute... vai ! cum a slăbit
Poporul Moldovii ! Cum s-a vestejit
Vechea bărbăție la boierii țării !
Nimeni nu rădică mîna răzbunării
Pe această heară ce se zice domn !
Doamne ! este-aceasta moarte, este somn ?

SCENA XIII

MUMA ADINII, MOGHILĂ, STURZA și alți căpitant

M. ADINII

Socoteați vrodată ca să mă vedeți
În mijlocul vostru, dragii mei băieți ?
De la voi azi țara cere răzbunare.

Moțoc, Lăpușeanu, scriu de la hotare
Că voiesc să intre cu leșești oștiri !
Nu dați timp acestor triste uneltiri.
Nu dați timp să vie oști străine-n țară !
Ele pot să facă starea mai amară,
Ci cu o lovire repede, scăpați
Țara și de heară și de leși armați !
Este noapte ; oastea este adormită,
Viersul trist al țării la omor invită.

STURZA

Pe un om ce doarme, fie cât de rău,
Și chiar pentru țară nu îl omor eu.
Un ostaș al cărui sîn de cinste bate
Față-n față iese, pept la pept combate.

MUMA ADINII

Spada ce veghează p-un bun domnitor
Cată să-l lovească cînd e trădător.
Un ostaș nu este robul ce păzește
Tronul cînd în țară acest tron lovește ;
El e fiul țării, și cumpănitor
Între domnitorul și între popor.
Ori din care parte răul se ivește,
Acolo ostașul merge și lovește.
Dacă voi vă temeți de a nu trăda,
Leșii au să vie țara a prăda ;
Dar eu știu ce-oi face să scape-astă țară
De tirani și apoi de streini d-afară.
(Iese.)

SCENA XIV

Cei dinainte, afară de muma Adinii

JOLDEA

O, sărmană mumă ! perde mintea ei !

STURZA

Dar ce vei să facă ea, o, frații mei ?
Ascundea la brîu-i un cuțit, îmi pare.
De o mare crimă ea este în stare.
Să veghem asupra-i.

SCENA XV.

(Să văd sub cort.)

Cei dinainte, DOMNUL, CHIAȘNA, PĂUNA, BIȚĂ, femei
și bărbați tineri ce petrec în orgii

DOMNUL

Știți ce s-a-ntîmplat?

Leșii pe hotarul țării au călcat.
Mine dimineată au să ne înfrunte.
Moțoc, Lăpușneanu sunt în a lor frunte;
Nu vă faceți spaimă, îi vom risipi,
Pe cei doi, cu moarte îi voi pedepsi;
Pînă-atuncea timpul lasă încă nouă
Să gustăm plăcerea, astă dulce, rouă
Ce pe fruntea vieții a pus Dumnezeu;
Faceți dar să luce ca un curcubeu
În această noapte încă-o sărbătoare!
Și plăcerea dulce repedele oare
Să le bea-nainte d-a zbura în vînt!
Căci, vai! scopu-a toate este un mormînt.
Stați voi toți aicea! Unde sunt, stăpîne
Biță, celealte drăgălașe zine!

BIȚĂ

Vor veni îndată.

DOMNUL

Masă, vin, cîntări,
Lăutari și danțuri și dulci sărutări.

SCENA XVI

Cei de mai-nainte, alte dame vin rîzînd tare

DOMNUL

A nimfilor horă iată colo vine.
Parcă este-o ploaie de dalbe lumine
Ce se răspîndește despre răsărit,
Vise de plăcere, bine ați venit!

(Servii pun masa, șed la masă.)

Chiaşna e sultana noastră favorită,
 De când este lumea, dulcea mea iubită,
 Alta mai frumoasă ca tine n-a stat;
 Între celealte ea s-a arătat
 Cum e un luceafăr printre alte stele!
 Varsă tu pe viaţa-mi fermecele tele
 Cum adesea noaptea pe un câmp cu flori
 Lacrimele varsă la albele zori!
 Crinul lângă tine perde-a lui albeţe.
 Lângă trandafirii ce porţi tu pe feţe,
 Trandafirul luncii pare vestejit.
 Lasă a mea mână ce a-nnebunit
 În valul de aur ce cosiţa-ţi face
 Să se rătăcească pe când se desface
 Şi răsfaţă dulce umerii de crini!
 Lasă-n ochii-mi ochii-ţi de lacrimi plini
 Mult timp să se scalde cu a lor lumină!
 Inima mea arde; de amor e plină.
 O, privire dulce, fermec fericit!
 Vino mai aproape crin îmbălsămit,
 Vino şi îneacă gura-mi arzătoare
 Cu a sărutării bură-imbătătoare!
 Lasă al meu suflet sufletu-ţi să bea
 Apoi să se stingă el şi viaţa mea!
 Dar ascunde mie răsurile nouă
 Ce-nfloresc la viaţă sub o dulce rouă
 De plăceri; albeţea ce ele-nconjur
 Şi-a lor frăgezime mă fur, mă omor.
 Oh! atîta fermec, frumuseţi, lucire
 Au uimit şi mintea şi'a mea privire!
 Hora drăgălaşă, ingeri dulci şi blînzi,
 Gura nu va hrană; ochii-mi sunt flămînzi.
 Chiaşna cîntă încă.

CHIAŞNA

(cîntă)

Chip încins de strălucire
 Care ochi şi ce privire
 Fără de a se răni
 Poate oare-a ta privi?
 Sub forma ta frumoasă nu eşti oare un zeu?

Îmi spune mie, june și dulce-amor al meu !
Degetele tele sunt
Roze, crini născînd la vînt
Sufletu-ți e dulce boare,
Ochii tăi e foc de soare ;
Trupul tău e brad de munte ;
Frumusețea p-a ta frunte
Varsă junii ani ai tăi,
Ca o rouă-a dimineții
Peste florile din văi,
Oh ! fericite frumuseții
Ce p-al tău sîn tresare și rumena ei gură
În dulcea sa turbare îți lasă-o mușcătură,
Cînd p-al ei sîn ea simte gemînd a sa junie ;
Cînd buza ta pe buze-i revarsă ambrozie !

(În timpul acesta muma Adinii apare lîngă cort cu mai mulți căpitani din armată, care ascultă.)

MUMA ADINII

Ați văzut cu ochii și ați auzit.

UN CAPITAN

Sufletul lui este acum putrezit ;
Viciul coboară din sus și încinge
Țara ; tot ce-î viață în popor el stinge.
(Ei se fac nevăzuți.)

DOMNUL

Cînte lăutarii ! Voi să dănțuiesc !
Vărsați vin în cupe să mă ameteșc !
(El bea.)

Ce tăceți voi, mîndre, pentru-amor născute ?
Una cîte una voi să mă sărute !
Nu te superi, Chiașnă, tu ce iubesc eu ?
Danțul să înceapă, pe sufletul meu !
Rădicați voi rochea p-albele picioare
Cît mai sus se poate, dulci dănțuitoare !
Tu a mea iubită șezi la sînul meu.
Căpitani, alegeți cum am ales eu !

Bine! Înainte cea dintâi figură
Cite-o sărutare repede pe gură;
Înapoi în dreapta!...

BIȚA

Ce a răsunat?
Strigăte-n armată!... Cortul a săltat.
Cade... e trădare...

SCENA XVII

(Muma Adinii, căpitani, soldați vin să dărâme cortul pe ei.
Muma Adinii cată pe domn și îi implintă cuțitul în inimă,
apoi vine pe scenă și aruncă cuțitul plin de sânge.)

MUMA ADINII

Asfel își răzbuună
Cinstea casei sale moldoveanca mumă!

SCENA XVIII

Cei dinainte, ROXANDRA

ROXANDRA

(vine pe scenă, privește cadavrul în cort și zice:)

Ați rădicat viața, vai! fratelui meu!
Dar ați dat la viața țării locul seu.

MUMA ADINII

Tronul e-al Roxandrii: țării domn să fie
Cel ce-ii va da mina ea cu bucurie.

Fine